

UiO : **Det juridiske fakultet**

Organiserte kriminelle grupper

En redegjørelse av straffeloven § 60 a etter lovendring i 2013

Kandidatnummer: 667

Leveringsfrist: 25. november 2014

Antall ord: 17 896

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Presentasjon av tema.....	1
1.2	Rettskildebildet	2
1.2.1	Generelt	2
1.2.2	Internasjonal rett	4
1.3	Terminologi – «organisert kriminalitet» og «organisert kriminell gruppe»	6
1.4	Den videre fremstillingen.....	7
2	GENERELT OM STRAFFELOVEN § 60 A	7
2.1	Innledning	7
2.2	Bakgrunn og hovedformål	8
2.3	Forholdet til tilgrensende regelsett.....	10
2.3.1	Innledning	10
2.3.2	Medvirkning, forbund og straffeloven § 60 a.....	10
2.3.3	Særlig om straffeloven § 162 c.....	13
3	ANVENDELSESOMRÅDET	15
3.1	Innledning	15
3.2	Organisert kriminell gruppe	15
3.2.1	Innledning	15
3.2.2	Samarbeid	16
3.2.3	Tre eller flere personer	25
3.2.4	Gruppens formål eller aktiviteter.....	25
3.3	Straffbar handling	32
3.4	Som ledd i aktivitetene til gruppen	34
3.5	Skyldkravet og beviskravet.....	38
4	STRAFFEUTMÅLINGEN OG BESTEMMELSENS PROSESSUELLE BETYDNING	40
4.1	Straffeutmålingen.....	40
4.1.1	Generelt	40
4.1.2	Forholdet til straffeloven § 62	43
4.2	Prosessuell betydning.....	45
4.2.1	Innledning	45
4.2.2	Etterforskningen – tvangsmidler	45
4.2.3	Påtalen – påtalekompetanse.....	47

4.2.4	Domstolsbehandlingen – anke.....	48
5	LOV- OG FORARBEIDREGISTER.....	50
6	DOMSREGISTER.....	53
7	LITTERATURLISTE	54
8	ANDRE KILDER.....	57

1 Innledning

1.1 Presentasjon av tema

Oppgavens tema er straffeloven § 60 a. Bestemmelsen åpner for å heve den øvre strafferammen inntil det dobbelte, dersom en handling er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Strafferammen kan likevel ikke settes opp med mer enn 5 års fengsel. I oppgaven vil bestemmelsens innhold og anvendelsesområde behandles nærmere.

De organiserte kriminelle gruppene utgjør en alvorlig trussel mot rettstaten, og i 1990-årene ble bekjempelse av slike grupper gjort til et av de viktigste satsningsområdene i Europa.¹ Det er antatt at det i dag finnes rundt 3600 kriminelle grupper i Europa, og gruppenes samfunnsskadelige karakter er blitt fremhevet både i norsk og i internasjonal sammenheng.² Nettverkene er i større grad enn tidligere løst organisert, uten hierarkisk oppbygning eller klar rollefordeling mellom medlemmene.³ Sett i sammenheng med gruppenes lukkede karakter, vil dette gjøre det vanskelig å avdekke og oppklare kriminaliteten medlemmene utfører.⁴ Gruppene begår gjerne alvorlige forbrytelser, og utviklingen av informasjonsteknologi og internett gjør det mulig å nå ut til flere ofre.⁵ Videre har avskaffelsen av permanent grensekontroll i Schengenområdet bidratt til å gi kriminelle grupper preg av å være grenseoverskridende, ved at gruppene lettere kan operere på tvers av landegrensene.⁶ Det vil derfor være av interesse å drøfte hvilken betydning straffeloven § 60 a kan ha som ledd i bekjempelsen av organiserte kriminelle grupper.

Problemene med organiserte kriminelle grupper var bakgrunnen for at straffeloven § 60 a ble innført ved lov 4. juli 2003 nr. 78. Bestemmelsen fikk imidlertid begrenset betydning i praksis. Justis- og politidepartementet ga i 2010 uttrykk for at bestemmelsens anvendelsesområde var for snevert, da flere former for organiserte kriminelle grupper falt utenfor ordlyden.⁷ På denne bakgrunn ble vilkårene for anvendelse av § 60 a endret i 2013.⁸

---

¹ Larsson (2008) s. 37.

² Politidirektoratet (2014c) s. 40. Se for eksempel Rammebeslutning 2008/841/JHA art. 9 og FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet.

³ Politidirektoratet (2014c) s. 40. Tidligere var organiserte kriminelle grupper tilnærmet synonymt med mafialignende organisasjoner, se Larsson (2008) s. 37.

⁴ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 7.

⁵ NOU 1997: 15 s. 31 og Politidirektoratet (2014c) s. 40. Ordlyden «forbrytelser» brukes i avhandlingen som en betegnelse på straffbare lovbrudd, og er ikke begrenset til handlinger som anses som en forbrytelse etter straffeloven § 2 (1).

⁶ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 7.

⁷ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 99. Departementet heter i dag Justis- og beredskapsdepartementet.

Formålet var å gjøre bestemmelsen lettere anvendelig, slik at den i større grad kunne ha en kriminalitetsforebyggende effekt.⁹

Etter lovendringen er straffeloven § 60 a gitt et bredere anvendelsesområde, og kan ramme flere former for alvorlig kriminalitetsutøvelse enn tidligere. Dog har endringen gitt bestemmelsen et mindre presist innhold, og ordlyden kan by på tolkningsproblemer. En uklar lovtekst innebærer en risiko for at bestemmelsen ikke blir anvendt i samsvar med lovgivers forutsetninger, enten ved at forhold som lovgiver mente å ramme blir ansett å falle utenfor lovteksten, eller ved at tilfeller som ikke var ment å omfattes, likevel rammes. Siktemålet med oppgaven er å redegjøre nærmere for hva som omfattes av straffeloven § 60 a etter lovendringen i 2013.

1.2 Rettskildebildet

1.2.1 Generelt

I oppgaven er det benyttet alminnelig juridisk metode for å finne frem til gjeldende rett etter straffeloven § 60 a. Innholdet av metoden omtales ikke nærmere.¹⁰ Rettskildesituasjonen i tilknytning til bestemmelsen vil imidlertid gjennomgå i det følgende.

Det rettslige utgangspunktet er ordlyden i straffeloven § 60 a. Ordlyden alene gir imidlertid ikke svar på hva som nærmere faller innenfor bestemmelsen, og veiledning må hentes i forarbeidene. I denne sammenheng vil merknadene til både straffeloven § 60 a og § 162 c være relevante.¹¹

Forarbeidene til lovendringen i 2013 er noe knappe.¹² Det må derfor vurderes hvilken vekt det kan legges på de eldre forarbeidene til § 60 a.¹³ Lovendringen i 2013 tok sikte på en utvidelse av bestemmelsens anvendelsesområde, og de eldre forarbeidene vil derfor kunne si noe om

---

⁸ Lov 21. juni 2013 nr. 85.

⁹ Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

¹⁰ For en redegjørelse av den juridiske metoden vises det for eksempel til Eckhoff (2001).

¹¹ Se Prop. 131 L (2012–2013) s. 88, hvor det i tilknytning til § 162 c henvises til merknadene til § 60 a, og Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93, hvor det i tilknytning til § 60 a henvises til merknadene til § 162 c. Straffeloven § 162 c ble tilføyd straffeloven på samme tidspunkt som § 60 a, og kriminaliserer inngåelse av forbund som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Bestemmelsen behandles nærmere under punkt 2.2.3.

¹² Prop. 131 L (2012–2013).

¹³ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) og Innst. O. nr. 118 (2002–2003).

hvilke tilfeller som i det minste vil rammes av dagens ordlyd.¹⁴ Når tanken var å gi § 60 a et bredere virkeområde, kan dagens ordlyd i hvert fall ikke omfatte mindre enn det lovgiver mente å ramme ved den opprinnelige utformingen av bestemmelsen. Videre vil de eldre forarbeidene ha betydning for tolkningen av de vilkårene i § 60 a som forble uendret i 2013.¹⁵

I skrivende stund er det ikke avsagt noen avgjørelse hvor § 60 a er benyttet med sin reviderte ordlyd.¹⁶ Straffeloven § 60 a brukes gjerne i tilknytning til alvorlige straffesaker, og det vil ta tid å forberede slike saker. Lovendringen trådte i kraft for bare drøyt et år siden, er det derfor naturlig at den endrede bestemmelsen ennå ikke har blitt prøvd av domstolen. Det foreligger imidlertid en del rettspraksis fra tiden før bestemmelsen ble endret i 2013. Om betydningen av disse avgjørelsene ved tolkningen av § 60 a, vises det til det som er sagt om de eldre forarbeidene.

Kommende rettspraksis vil kunne gi veiledning om hvordan § 60 a skal forstås etter lovendringen. Høyesteretts mulighet til å avklare bestemmelsens innhold vil likevel være begrenset, da det hører inn under skyldspørsmålet å avgjøre om vilkårene i § 60 a er oppfylt.¹⁷ Høyesterett er dermed henvist til å klargjøre bestemmelsens rekkevidde ved å prøve rettsanvendelsen, eller eventuelt oppheve underrettens avgjørelse ved mangelfulle domsgrunner. For nærmere redegjørelse av Høyesteretts kompetanse ved anvendelsen av straffeloven § 60 a vises det til punkt 4.2.4.

Plasseringen av § 60 a under skyldspørsmålet innebærer at lagretten avgjør om vilkårene for å anvende bestemmelsen er oppfylt, dersom saken gjelder en forbrytelse som kan medføre seks års fengsel eller mer.¹⁸ Lagretten gir ingen begrunnelse for sine avgjørelser, og det kan være vanskelig å vite hva medlemmene har lagt vekt på ved bevisvurderingen. Spørsmålsskriftet som rettes til lagretten vil imidlertid inneholde en beskrivelse av hendelsesforløpet. Videre vil lagretten være bundet av rettsoppfatningen i rettsbelæringen. Lagrettens svar sammenholdt med spørsmålsskriftet og rettsbelæringen vil derfor kunne gi indikasjoner på hvordan medlemmene har vurdert bevisene under § 60 a.

---

¹⁴ Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

¹⁵ For eksempel ved tolkningen av tilknytningskravet, se punkt 3.4.

¹⁶ [21.11.2014].

¹⁷ Rt. 2006 s. 120 avs. 42.

¹⁸ Straffeprosessloven § 352.

1.2.2 Internasjonal rett

Det finnes flere folkerettslige instrumenter som tar sikte på å bekjempe organiserte kriminelle grupper. Disse kan ha betydning for tolkningen av straffeloven § 60 a, og skal behandles i det følgende.

I 1998 utarbeidet EU en fellesaksjon mot organisert kriminalitet, hvor begrepet kriminell organisasjon ble definert i artikkel 1.¹⁹ FNs Generalforsamling vedtok i år 2000 konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet med de tre tilleggsprotokollene mot menneskehandel, menneskesmugling og våpen (Palermo-konvensjonen).²⁰ Konvensjonen medførte at EU opphevet fellesaksjonen i oktober 2008, ved rammebeslutning om bekjempelse av organisert kriminalitet.²¹ Rammebeslutningen inneholder nå en definisjon av en kriminell organisasjon som er tilnærmet lik FNs definisjon av begrepet. EUs rammebeslutning artikkel 1 definerer en kriminell organisasjon som «a structured association, established over a period of time, of more than two persons acting in concert with a view to committing offences which are punishable by deprivation of liberty or a detention order of a maximum of at least four years or a more serious penalty, to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit».²²

EUs rammebeslutninger på strafferettsområdet er bare forpliktende for medlemslandene, og er ikke formelt sett bindende for Norge.²³ EUs definisjon ble likevel tillagt betydning ved utarbeidelsen av straffeloven §§ 60 a og 162 c, og rammebeslutningen vil være en relevant rettskilde ved tolkningen av bestemmelsene.²⁴ Forarbeidene til § 60 a viser til at organiserte kriminelle grupper gjerne opptrer på tvers av landegrensene, og fremhever at det vil være uheldig dersom Norge tillater gruppenes virksomhet i større grad enn hva som gjelder i

---

¹⁹ Fellesaksjon 1998/733/JHA. Fellesaksjonen forpliktet medlemslandene i EU til å kriminalisere deltakelse i kriminelle organisasjoner, se Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 18.

²⁰ Palermo-konvensjonen ble vedtatt av Generalforsamlingen den 15. november 2000. Norge ratifiserte konvensjonen og protokollene den 23. september 2003, se Meld. St. 7 (2010–2011) s. 16.

²¹ Rammebeslutning 2008/841/JHA artikkel 9.

²² Palermo-konvensjonen oppstiller tilsvarende vilkår i artikkel 2, som uttrykker at en organisert kriminell gruppe skal forstås som “a structured group of three or more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes or offences established in accordance with this Convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit».

²³ Ot.prp. nr. 8 (2007–2008) s. 28 og Mæland (2012) s. 51 om at rammebeslutningene normalt må anses å falle utenfor EØS-avtalen. Norges tilknytning til Schengen-samarbeidet tilsier imidlertid at Schengen-relevante rammebeslutninger gjennomføres i Norge, se Mæland (2012) s. 51.

²⁴ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 18. Rammebeslutningen fra 2008 var på tidspunktet ikke vedtatt, og forarbeidene viser derfor til Fellesaksjon 1998/733/JHA.

EU-landene.²⁵ I slike tilfeller vil det oppstå en fare for at organiserte kriminelle grupper bruker Norge som base for sine kriminelle aktiviteter, og lovgiver uttrykte at norsk rett ikke bør operere med en mildere lovgivning mot organiserte kriminelle grupper enn det som er tilfellet i EU.²⁶

EUs definisjon fikk dermed stor vekt ved utformingen av § 60 a, og ved den senere tolkningen.²⁷ Dog er det usikkert hvilken vekt rammebeslutningen har ved tolkningen av § 60 a etter lovendringen i 2013. Harmoniseringshensyn tilsier at EUs definisjon bør tillegges vekt ved vurderingen av hva som minst må anses som en organisert kriminell gruppe. Ordlyden i straffeloven § 60 a rekker likevel lenger enn EUs definisjon, for eksempel oppstilles det ikke som vilkår etter norsk rett at gruppen tar sikte på å oppnå «a financial or other material benefit». Videre er det i forarbeidene til lovendringen fremhevet at man ønsker å gi § 60 a et utvidet anvendelsesområde sammenliknet med tidligere praksis.²⁸ Ordlyden og forarbeidene viser dermed at lovgiver med straffeloven § 60 a ønsket å ramme flere former for samvirke enn det som faller innenfor EUs definisjon av en organisert kriminell gruppe. Rammebeslutningen kan derfor ikke begrunne en innskrenkende tolkning av § 60 a.

Palermo-konvensjonen pålegger partene å kriminalisere deltakelse i kriminelle organisasjoner, og konvensjonen er ansett gjennomført i norsk rett gjennom blant annet straffeloven §§ 60 a og 162 c.²⁹ Konvensjonen vil derfor være en relevant rettskilde ved tolkningen av bestemmelsene. Straffeloven § 60 a vil imidlertid ramme flere former for samvirke enn det som faller innenfor konvensjonens definisjon av en kriminell organisasjon. Når det gjelder hvilken vekt konvensjonen skal tillegges ved tolkningen av straffeloven § 60 a, vises det til drøftelsen over om EUs rammebeslutning. Heller ikke FN-konvensjonen kan begrunne en innskrenkende tolkning av § 60 a i strid med lovgivers forutsetninger.

---

²⁵ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 18.

²⁶ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 18.

²⁷ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 18 og Meld. St. 7 (2010–2011) s. 9.

²⁸ Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

²⁹ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 16.

1.3 Terminologi – «organisert kriminalitet» og «organisert kriminell gruppe»

Ut fra alminnelig språkbruk er det ikke lett å definere hva som ligger i uttrykket «organisert kriminalitet». Ulike yrkesgrupper opererer med forskjellige definisjoner, og selv ikke innenfor én og samme profesjon har man klart å bli enige om en felles begrepsavklaring.³⁰ Det nærmeste man har kommet i norsk lovgivning er definisjonen i straffeloven § 60 a om «organisert kriminell gruppe».

Det kan ikke settes likhetstegn mellom uttrykkene «organisert kriminalitet» og «organisert kriminell gruppe».³¹ «Organisert kriminalitet» brukes for det første som en fellesbetegnelse på straffbare handlinger av en bestemt art, og beskriver da trekk ved selve forbrytelsen.³² For eksempel vil ran, narkotikaforbrytelser og menneskehandel gjerne bli omtalt som organisert kriminalitet i dagligtalen.³³ For det andre kan «organisert kriminalitet» brukes for å beskrive *hvordan* kriminalitetsutøvelsen organiseres.³⁴ Uttrykket brukes da for å beskrive sammenslutningen, ikke den straffbare handlingen.

Da «organisert kriminalitet» kan brukes på flere måter, er det lite egnet som rettslig vilkår. Lovgiver gikk derfor bort fra å bruke «organisert kriminalitet» som vilkår i straffeloven § 60 a, og valgte i stedet formuleringen «organisert kriminell gruppe».³⁵ Uttrykket organisert kriminell gruppe retter seg ikke mot handlinger av en bestemt art, men mot *hvordan* kriminalitetsutøvelsen organiseres.³⁶

«Organisert kriminell gruppe» i straffeloven § 60 a vil med dette ramme flere typer sammenslutninger enn hva som omfattes av uttrykket «organisert kriminalitet». Ordlyden i straffeloven § 60 a åpner for at bestemmelsen kan anvendes hvor organiseringen medfører en skadelig kriminalitetsutøvelse, selv om lovbruddet ikke er av en art som tradisjonelt har vært ansett som organisert kriminalitet, slik som for eksempel sedelighets- og miljøforbrytelser.³⁷

---

³⁰ Larsson (2004) s. 31.

³¹ NOU: 2009: 15 s. 79.

³² Larsson (2004) s. 32. Typisk at forbrytelsen er profittmotivert, og krever en viss grad av organisering.

³³ Politidirektoratet (2014) s. 39.

³⁴ Larsson (2004) s. 32

³⁵ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 52.

³⁶ Politidirektoratet (2014c) s. 39. Straffeloven § 60 a skiller seg dermed fra definisjonen av en organisert kriminell gruppe i EU og i FN, da det etter rammebeslutningen og konvensjonen stilles krav om at lovbruddet er motivert av mål om vinning eller makt, se Rammebeslutning 2008/841/JHA artikkel 1 og Palermo-konvensjonen artikkel 2.

³⁷ NOU: 2009: 15 s. 79 og Politidirektoratet (2014c) s. 39.

Manglende vektlegging av kriminalitetens art kan imidlertid gjøre det vanskeligere enn ellers å avgrense bestemmelsen mot alminnelig samvirke.

1.4 Den videre fremstillingen

I kapittel 2 gis det en generell presentasjon av straffeloven § 60 a, som vil danne grunnlaget for den videre drøftelsen. Kapittel 3 utgjør oppgavens hoveddel, og tar for seg de enkelte vilkårene i § 60 a. I kapittelet vil bestemmelsens anvendelsesområde analyseres nærmere, og siktemålet er å avklare hvilket innhold § 60 a har fått ved lovendringen i 2013. I kapittel 4 blir bestemmelsens straffeskjerpene virkning behandlet. Det drøftes nærmere hvilke konsekvenser § 60 a vil ha for straffeutmålingen, og om lovendringen vil endre rettstilstanden sammenliknet med tidligere. Kapittel 4 inneholder også en redegjørelse av de prosessuelle virkningene av straffeloven § 60 a, da bestemmelsen vil ha ikke ubetydelige konsekvenser for straffeprosessen.

2 Generelt om straffeloven § 60 a

2.1 Innledning

Straffeloven § 60 a ble som nevnt vedtatt ved lov 4. juli 2003 nr. 78, som ledd i bekjempelsen av organiserte kriminelle grupper.

Bestemmelsen lyder etter lovendringen i 2013:

«Dersom en straffbar handling er utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke med mer enn 5 års fengsel.

Med organisert kriminell gruppe menes et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger.

Forhøyelse av maksimumsstraffen etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, hvis ikke annet er bestemt.»³⁸

---

³⁸ Lov 21. juni 2013 nr. 85, i kraft straks.

Straffeloven § 60 a gir en fakultativ adgang til å skjerpe straffen i tilfeller hvor en straffbar handling er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Bestemmelsen er plassert i straffelovens alminnelige del, som innebærer at den også kan anvendes ved overtredelse av særlovgivningen, jf. straffeloven § 1 (1).

Straffeloven § 60 a trådte i kraft 21. november 2003. Også før lovens ikrafttredelse ble tilknytning til en organisert kriminell gruppe tillagt vekt hos domstolene, da som et generelt moment ved straffeutmålingen.³⁹ Domstolene var tidligere henvist til å skjerpe straffen innenfor den alminnelige strafferammen.⁴⁰ Lovendringen gjør det mulig å heve den øvre strafferammen med inntil det dobbelte hvor gjerningspersonen har handlet som ledd i en kriminell gruppe, men likevel ikke med mer enn 5 år.⁴¹

2.2 Bakgrunn og hovedformål

Bakgrunnen for bestemmelsen var ønsket om å bekjempe og forebygge organiserte kriminelle grupper, som er et alvorlig samfunnsproblem. Så vel preventive grunner som hensynet til straffverdighet taler for en adgang til å skjerpe straffen.

Med «straffverdig» menes i denne sammenheng at handlingen fremstår som forkastelig etter en verdimessig vurdering, og at gjerningspersonen av den grunn bør møtes med en reaksjon. Den verdimessige vurderingen består av tre elementer: En vurdering av handlingens objektive grovhet, en bedømmelse av gjerningspersonens subjektive skyld, og en kontekstuell vurdering, hvor situasjonen handlingen begås i vurderes opp mot samfunnets normer.⁴²

---

³⁹ Se for eksempel Rt. 2002 s. 599.

⁴⁰ Dette er fremdeles rettstilstanden etter svensk og dansk rett. Etter den svenske brottsbalken 29 kap. 2 § 6 p. tillegges det vekt i skjerpende retning at handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Etter dansk straffelov § 81 nr. 3 er det et skjerpende moment at handlingen er særskilt planlagt, eller begått som ledd i omfattende kriminalitet. Disse omstendighetene medfører likevel ikke at den øvre strafferammen heves, slik som ved anvendelse av § 60 a. Riktig nok gir den danske straffeloven § 81 a hjemmel for å heve strafferammen med inntil det dobbelte hvor et nærmere angitt straffebud er overtrådt som følge av en konflikt mellom grupper av personer. Bakgrunnen for bestemmelsen var blant annet det økende problemet med konflikter mellom MC-gjenger i hovedstadsområdet, se Karnovs elektroniske lovkommentar til straffeloven § 81 a, nr. 375 [20.10.2014]. Bestemmelsen er likevel av en annen karakter enn den norske § 60 a, og har et langt snevrere anvendelsesområde.

⁴¹ Straffeloven § 60 a er videreført i straffeloven av 2005 § 79 (1) bokstav c. Etter § 60 a kan strafferammen ikke heves med mer enn 5 års fengsel, mens grensen er økt til 6 år i den nye straffeloven. Utover dette samsvarer den nye bestemmelsen i § 79 med den någjeldende § 60 a, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 470.

⁴² Høgberg (2000) s. 549–551.

Utøverne i organiserte kriminelle grupper blir stadig mer profesjonelle, og det utveksles informasjon og kunnskap mellom medlemmene om hvordan forbrytelsene best kan gjennomføres for å unngå straffeansvar.⁴³ Organisering i kriminelle grupper muliggjør derfor en effektiv kriminalitetsutøvelse, og sjansen for en vellykket gjennomføring av de straffbare handlingene økes.

Videre er miljøene gjerne lukkede og vanskelige å infiltrere, og det er en absolutt regel at deltakerne ikke sprer informasjon om andre deltakers kriminalitet.⁴⁴ Dette gjør kriminaliteten vanskelig å avdekke og oppklare, og det kan være krevende å finne frem til de faktiske bakmennene.

Den verdimeslige bedømmelsen av organiserte kriminelle grupper tilsier derfor at straffen skjerpes når det begås straffbare handlinger som ledd i gruppens aktiviteter.

I tillegg til hensynet til økt straffverdighet ligger det allmenn- og individualpreventive grunner bak straffeloven § 60 a. Prevensjonshensynet henger nært sammen med straffverdighetsvurderingen, da man ønsker å unngå at det begås handlinger som anses forkastelige. Hensynet til allmennprevensjon innebærer i denne sammenheng at man ønsker å avskrekke noen fra å begå straffbare handlinger som ledd i aktivitetene til organiserte kriminelle grupper. Med individualprevensjon menes ønsket om å uskadeliggjøre eller avskrekke gjerningspersonen. Når vanskelighetene med å bekjempe gruppene ses i sammenheng med det store skadepotensialet, er det ønskelig å forhindre at det begås straffbare handlinger som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.

Hovedformålet med straffeloven § 60 a er etter dette å skjerpe straffen for de sentrale aktørene i organiserte kriminelle grupper.⁴⁵ Bestemmelsens ordlyd utelukker likevel ikke at straffen skjerpes også for mer perifere aktører, men ut fra hensynene nevnt over er det først og fremst bakmennene lovgiver tar sikte på å ramme.

I tillegg til å heve den øvre strafferammen, har § 60 a visse straffeprosessuelle virkninger. Bestemmelsen åpner for en utvidet metodebruk under etterforskningen, noe som vil være av stor praktisk betydning for politietaten. Det ble under høringen stilt spørsmål ved om denne utvidelsen i realiteten var et av hovedformålene bak den generelle skjerpingsregelen § 60 a.⁴⁶

---

⁴³ Prop.131 L (2012–2013) s. 76 og Politidirektoratet (2014b) s. 8.

⁴⁴ Gjerner omtalt som de kriminelle forbunds grunnlov, se Politidirektoratet (2014b) s. 8. Se også Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 7.

⁴⁵ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

⁴⁶ Se Oslo statsadvokatembeters høringsuttalelse, gjengitt i Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 48.

Departementet tilkjenner at bestemmelsen utvider rammene for metodebruk, men avviser at dette er et hovedmotiv bak bestemmelsen.⁴⁷

Jeg påpeker likevel at bestemmelsen rent faktisk vil ha ikke ubetydelige prosessuelle virkninger. Disse behandler jeg nedenfor.⁴⁸

2.3 Forholdet til tilgrensende regelsett

2.3.1 Innledning

Straffelovgivningen opererer med flere former for samarbeid som krever mindre grad av organisering enn det som er tilfellet etter straffeloven § 60 a. Det er viktig at § 60 a skilles fra andre former for samvirke, og av hensyn til grensedragningen er det nødvendig å redegjøre kort for innholdet av reglene om medvirkning og forbund, herunder straffeloven § 162 c.

2.3.2 Medvirkning, forbund og straffeloven § 60 a

Medvirkningsansvaret innebærer at bistandshandlinger i visse tilfeller er straffbare, til tross for manglende oppfyllelse av gjerningsbeskrivelsen i straffebudet. Straff for medvirkning medfører at straffansvaret utvides, slik at også straffverdige bistandshandlinger etter en konkret vurdering omfattes.

Norsk rett har ingen generell medvirkningshjemmel.⁴⁹ Straff for medvirkning forutsetter derfor at straffebudet inneholder et medvirkningstillegg, jf. Grunnloven § 96 og EMK artikkel 7. Dersom straffebudet ikke har et medvirkningstillegg, innebærer legalitetsprinsippet at medvirkeren må oppfylle hele den objektive gjerningsbeskrivelsen for å kunne straffes.⁵⁰ Selv om det i visse tilfeller kan være naturlig å kalle også slike handlinger for medvirkning, vil dette ikke være helt treffende. Medvirkeren har oppfylt de objektive vilkårene og vil dømmes som hovedmann.⁵¹

---

⁴⁷ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 50.

⁴⁸ Punkt 4.2.

⁴⁹ Den nye straffeloven av 2005 har i § 15 en generell medvirkningshjemmel, og bestemmelsen gjelder også for spesiallovgivningen.

⁵⁰ Se for eksempel Rt. 1936 s. 612.

⁵¹ Matningsdal (2008) s. 376.

Dersom straffebudet inneholder et medvirkningstillegg, blir spørsmålet om det er gitt slik bistand som anses som medvirkning i lovens forstand. Medvirkning kan skje i form av en fysisk eller en psykisk bistandshandling. Fysisk medvirkning foreligger hvor gjerningspersonen gjennom sin handling har bidratt til den faktiske gjennomføringen av hovedhandlingen. Psykisk medvirkning innebærer at medvirkeren har styrket hovedmannens motivasjon til å overtre straffebudet.⁵²

En annen form for samarbeid som rammes av straffelovgivningen er straffelovens bestemmelser om forbund. Nærliggende eksempler er straffeloven §§ 133, 233 a, 269 nr. 1 og 162 c.⁵³

Uttrykket «forbund» innebærer at to eller flere personer inngår en avtale om å utføre kriminalitet.⁵⁴ Forbundsdeliktene kriminaliserer handlinger som begås på forberedelsesstadiet, og innebærer et unntak fra hovedregelen om at forberedelseshandlinger ikke er kriminalisert i norsk rett, jf. straffeloven § 49. Avtalen kan inngås uttrykkelig eller underforstått, og forbrytelsen er fullbyrdet når avtaleinngåelsen har funnet sted.⁵⁵ Også avtale om medvirkning rammes.⁵⁶

Siden forbrytelsen er fullbyrdet ved avtaleinngåelsen vil fullbyrdet overtredelse foreligge selv om gjerningspersonen ikke tar skritt for å gjennomføre den avtalte handlingen. Dog kan det i slike tilfeller være vanskelig å bevise at det foreligger en avtale. Det vil sjelden inngås skriftlige avtaler om å begå kriminalitet, og det kan være vanskelig å finne konkrete holdepunkter for at avtalen er inngått. Det må da trekkes slutninger fra ytre omstendigheter som kan kaste lys over gjerningspersonens subjektive forestillinger. En slik bevisvurdering vil øke risikoen for uriktige domfellelser.⁵⁷

Kriminalisering av forberedelseshandlinger vil imidlertid åpne for en mer effektiv kriminalitetsbekjempelse, da gjennomføringen av hovedhandlingen kan stanses allerede på

---

⁵² Grensen mellom fysisk og psykisk medvirkning er ikke absolutt, for eksempel vil en fysisk bistandshandling samtidig kunne bidra til å styrke hovedmannens motivasjon.

⁵³ Straffeloven § 133 kriminaliserer inngåelse av avtale om å begå terror, straffeloven § 233 a gjelder avtale om å begå et drap, og straffeloven § 269 nr. 1 rammer ransforbund. Straffeloven § 162 c omtales nærmere under punkt 2.3.3.

⁵⁴ Uttrykket «forbund» skal forstås likt i hele straffeloven, se for eksempel Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 95.

⁵⁵ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 95. Etter at avtalen er inngått vil det derfor ikke være mulig med straffbortfall på grunn av tilbaketreden, se straffeloven § 50.

⁵⁶ Se for eksempel Ot.prp. nr. 64 (1998–1999) s. 143–144.

⁵⁷ Husabø (1999) s. 377 og NOU 2002: 4 s. 96. Med hovedhandlingen menes den forbrytelse som avtalen gjelder.

planleggingsstadiet.⁵⁸ Ved alvorlig kriminalitet kan det derfor være behov for forberedelsesdelikter, til tross for de nevnte betenkeligheter.

Både medvirkningsansvaret, forbundsdelikter og straffeloven § 60 a rammer samarbeid om å begå kriminalitet. Reglene om forbund og medvirkning regulerer imidlertid vilkårene for straffeansvar, mens straffeloven § 60 a er en straffeskjerpingsregel. Straffeloven § 60 a forutsetter at det er begått en straffbar handling som bestemmelsen kan anvendes sammen med.⁵⁹

Som en konsekvens av dette er vilkårene for å anvende § 60 a strengere enn hva som gjelder for bestemmelser som fastslår straffeansvarets utstrekning. Anvendelse av § 60 a vil åpne for at medvirknings- og forbundshandlinger straffes strengere enn hva lovgiver opprinnelig forutsatte. I tillegg vil det i seg selv kunne virke belastende å bli dømt for deltakelse i en organisert kriminell gruppe. Det må derfor foreligge særlige forhold som tilsier at straffen skal skjerpes i slike tilfeller.

Straffeloven § 60 a forutsetter dermed en større grad av organisering enn det som er nødvendig for å straffes for medvirkning og forbund.⁶⁰ For anvendelse av § 60 a kreves en strukturert og fast sammenslutning, og hensynene bak bestemmelsen tydeliggjør at samarbeid i form av medvirkning eller forbund ikke i seg selv er tilstrekkelig.

Formålet med § 60 a er å straffe sentrale aktører i kriminelle grupper, da selve organiseringen muliggjør en effektiv og dermed svært samfunnsskadelig kriminalitet. Organiserte kriminelle grupper kjennetegnes ved at deltakerne begår målrettede og godt forberedte forbrytelser, noe som øker sjansen for en vellykket gjennomføring av den straffbare handlingen.⁶¹

Alminnelig medvirkning og forbund er ikke i seg selv ansett for å utgjøre en like stor trussel mot samfunnet som organiserte kriminelle grupper.⁶² Ved medvirkning og forbund finner man ikke alltid den samme graden av struktur som ved organiserte kriminelle grupper, og i motsetning til hva som gjelder etter § 60 a er slik struktur heller ikke nødvendig. Straffverdigheten ved samarbeid i form av medvirkning og forbund er derfor gjerne mindre enn hvor den kriminelle sammenslutningen utgjør en organisert gruppe. Det siktes her til

---

⁵⁸ Husabø (1999) s. 377.

⁵⁹ Se punkt 3.3.

⁶⁰ Rt. 2007 s. 744 avs. 16.

⁶¹ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 7.

⁶² Prop. 131 L (2012–2013) s. 76.

straffverdigheten ved selve sammenslutningen; en medvirknings- eller forbundshandling er ikke nødvendigvis mindre straffverdig enn overtredelser som begås av kriminelle grupper.

2.3.3 Særlig om straffeloven § 162 c

Straffeloven § 162 c ble tilføyd straffeloven på samme tidspunkt som § 60 a, og formålet er i likhet med § 60 a å bekjempe og forebygge organiserte kriminelle grupper.⁶³

Bestemmelsen lyder etter lovendringen i 2013:

«Den som inngår forbund med noen om å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, og som skal begås som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, straffes med fengsel inntil 3 år, med mindre forholdet går inn under en strengere straffebestemmelse. Forhøyelse av maksimumsstraffen ved gjentakelse eller sammenstøt av forbrytelser kommer ikke i betraktning.

Med organisert kriminell gruppe menes et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger.»⁶⁴

Bestemmelsen rammer den som avtaler å begå en straffbar handling som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, såfremt handlingen kan straffes med fengsel i minst 3 år.⁶⁵

Avtalen må inngås som ledd i aktivitetene til en «organisert kriminell gruppe». Ordlyden er identisk med ordlyden i § 60 a (2). For en nærmere redegjørelse av hva som ligger i vilkårene vises det til punkt 3 nedenfor.⁶⁶

---

⁶³ Lov 4. juli 2003 nr. 78. Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 7.

⁶⁴ Lov 21. juni 2013 nr. 85, i kraft straks.

⁶⁵ Hverken svensk eller dansk rett inneholder en tilsvarende bestemmelse. Derimot har både svensk og dansk rett generelle bestemmelser som rammer inngåelse av forbund. I Danmark er det antatt at kombinasjonen av straffeloven § 21 om forsøk og § 23 om medvirkning gir hjemmel for å ilegge straff ved kriminelle forbund, da forsøksbegrepet i dansk rett også omfatter forberedelseshandlinger, se Nielsen (2013) s. 157 og s. 187. Den danske straffeloven § 21 jf. § 23 vil derfor kunne ramme tilfeller som reguleres av den norske straffeloven § 162 c. I Sverige er det lagt til grunn at bestemmelsene om medvirkning, 23 kap. 4 §, og forberedelse, 23 kap. 2 §, i den svenske brottsbalken også vil kunne ramme deltakelse i organiserte kriminelle grupper, se prop. 2002/03:146 kapittel 6.1.1.

⁶⁶ Se prop. 131 L (2012–2013) s. 88, som henviser til merknadene til § 60 a.

Straffeloven § 162 c dekkes fullstendig av § 60 a. Bestemmelsen i § 60 a har imidlertid et videre anvendelsesområde. Etter straffeloven § 162 c må forbundet gjelde en forbrytelse som kan straffes med fengsel i minst tre år. Et tilsvarende krav er ikke oppstilt for den straffbare handlingen etter § 60 a. Videre kan den straffbare handlingen etter § 60 a begås av én eller flere personer, mens det etter § 162 c kreves avtaleinngåelse mellom minst to personer. Det er nødvendig at § 60 a rekker lenger enn § 162 c, da førstnevnte er ment å kunne anvendes sammen med alle straffebud som kan være av betydning ved organiserte kriminelle grupper.

Siden § 162 c dekkes fullstendig av § 60 a gir det liten mening å anvende sistnevnte hvor det bare foreligger overtredelse av § 162 c. I motsatt fall vil den øvre strafferammen i § 162 c i realiteten alltid være seks år, i stedet for tre år. Det er lite sannsynlig at en slik heving av strafferammen har vært lovgivers intensjon. I tilfeller hvor det bare foreligger brudd på § 162 c kan bestemmelsen i § 60 a derfor ikke anvendes.

Hvor avtalen etter § 162 c gjennomføres, eller forsøkes gjennomført, oppstår spørsmålet om § 162 c kan anvendes i konkurrans med hovedstraffebudet, jf. straffeloven § 62. Dersom dette besvares bekreftende, blir spørsmålet hvorvidt § 60 a i kombinasjon med § 62 kan medføre en dobbel heving av strafferammen.

Det følger av ordlyden i § 162 c at bestemmelsen ikke kan anvendes hvor forholdet rammes av et annet og *strengere* straffebud. Dette kan være tilfellet hvor avtalen faller innenfor en annen forbundsbestemmelse, for eksempel § 133 (1). En mulighet er også at avtaleinngåelsen må anses som psykisk medvirkning til en annen straffbar handling, hvor medvirkningen kan straffes strengere enn overtredelsen av § 162 c. Også hvor hovedstraffebudet *ikke* oppstiller en strengere straff enn § 162 c, tilsier den alminnelige konkurranslæren at det bør være utelukket å anvende bestemmelsene i konkurrans. Forberedelseshandlingen vil gjerne konsumeres av straffebudet som rammer den gjennomførte forbrytelsen, eller forsøket på å begå en sådan.

For det tilfellet at § 162 c likevel kunne anvendes i konkurrans med hovedstraffebudet, ville heving av strafferammen etter både § 62 og § 60 a uansett vært avskåret. Anvendelse av § 62 jf. § 162 c ved siden av § 60 a vil medføre at organisasjonsmomentet vektlegges i to omganger. Lovgiverne uttrykker derfor at § 162 c ikke kan anvendes ved siden av § 60 a hvor avtalen også rammes av et annet straffebud.⁶⁷ Departementet fremhever samme sted at ved å doble strafferammen etter § 60 a vil det være tilstrekkelig anledning til å markere at handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.

---

⁶⁷ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 40.

Straffeloven § 162 c kommer derfor ikke til anvendelse hvor avtalen resulterer i en gjennomført overtredelse.⁶⁸

3 Anvendelsesområdet

3.1 Innledning

Straffeloven § 60 a oppstiller en rekke vilkår som må være oppfylt dersom domstolen skal kunne skjerpe straffen etter bestemmelsen. Disse vil gjennomgås i det følgende.

I punkt 3.2 behandler jeg de ulike vilkårene i definisjonen av en «organisert kriminell gruppe», nærmere bestemt samarbeidsvilkåret (3.2.2), kravet til antall medlemmer (3.2.3) og vilkåret om at gruppen må være kriminell (3.2.4). Punkt 3.3 omhandler kravene til den straffbare handlingen. I punkt 3.4 behandler jeg vilkåret om saklig og personell tilknytning til gruppen. I punkt 3.5 blir skyldkravet og beviskravet drøftet nærmere.

3.2 Organisert kriminell gruppe

3.2.1 Innledning

Den straffbare handlingen må begås som ledd i aktivitetene til en «organisert kriminell gruppe». Straffeloven § 60 a (2) definerer hva som skal forstås med uttrykket:

«Med organisert kriminell gruppe menes et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger.»

Uttrykket «organisert kriminell gruppe» omfatter ulike former for samarbeid. I det følgende blir mobile vinningskriminelle, pedofile nettverk på internett og kriminelle MC-klubber benyttet som eksempler for å belyse anvendelsesområdet nærmere.

---

⁶⁸ Ibid. s. 93.

3.2.2 Samarbeid

3.2.2.1 Generelt

Uttrykket «samarbeid» kom inn ved lovendring i 2013 og erstatter den tidligere ordlyden «organisert gruppe».⁶⁹ Formålet med endringen var å gi § 60 a et videre anvendelsesområde, da praksis viste at bestemmelsen ble tolket for snevert i forhold til lovgivers intensjoner.⁷⁰

Lovgiver uttrykker i tilknytning til den eldre ordlyden at «organisert gruppe» vil omfatte mafialignende organisasjoner og andre profesjonelle forbrytternettverk med forgreininger i flere land.⁷¹ Departementet fremhever at ikke ethvert samarbeid om å begå kriminalitet vil rammes. Om grensdragningen uttaler departementet:

«Ved vurderingen av om det foreligger en 'organisert gruppe', vil det være av betydning om det er etablert en viss organisatorisk eller hierarkisk struktur, om gruppen har internasjonale forgreininger, om det er avtalt en bestemt arbeidsfordeling mellom medlemmene, om gruppen har tilknytning til bestemte lokaler, om deltakerne møtes jevnlig mv. Også tidsaspektet vil kunne være av betydning. Jo lengre en gruppe har eksistert, desto lettere vil det foreligge en organisert gruppe i lovens forstand. Motsatt vil tidsaspektet ha mindre å si desto mer gruppen er organisert.»⁷²

Uttalelsen ble ofte fremhevet i rettspraksis, og det ble nærmest oppstilt som vilkår at gruppen hadde hierarkisk oppbygning.⁷³ Ved å endre ordlyden til «samarbeid» ønsket lovgiver å gjøre det klart at også nettverk med løse strukturer skulle være omfattet. I forarbeidene uttaler departementet:

---

⁶⁹ Lov 21. juni 2013 nr. 85, i kraft straks. Før lovendringen hadde bestemmelsen en sirkeldefinisjon: «Med organisert kriminell gruppe menes en organisert gruppe [...]»

⁷⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

⁷¹ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 96.

⁷² Ibid. s. 96.

⁷³ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 99 og LB-2008–20980.

«Organisert kriminalitet utøves ikke bare i grupper som har en viss struktur og varighet. Det kan synes å være en tendens til at personer fra kriminelle miljøer eller nettverk i økende grad organiserer seg i midlertidige grupper. Deltakerne i slike grupper synes å bindes sammen av en avtalt arbeidsfordeling og et felles mål om vinning. Hierarki eller andre faste eller varige strukturer fremstår som mindre viktig.»⁷⁴

Videre uttaler departementet:

«Begrepet ‘samarbeid’ tydeliggjør at gruppen kan være organisert på ulikt vis og likevel omfattes. Det er heller ikke nødvendigvis et krav om at medlemmene har faste oppgaver, fellessamlinger eller at gruppen har en hierarkisk struktur. Det er tilstrekkelig at det kan påvises et samarbeid av en viss fasthet. Mer tilfeldig og sporadisk samarbeid vil normalt falle utenfor.»⁷⁵

Uttalelsene fremhever at det ikke er nødvendig at gruppen har en hierarkisk eller fast struktur, eller at medlemmene har bestemte oppgaver.⁷⁶ Lovgiver sender således et signal om at terskelen for å anvende straffeloven § 60 a er senket. Det vil etter endringen kunne være lettere å bruke bestemmelsen hvor gruppen mangler klar struktur, men hvor organiseringen muliggjør kriminalitet som er mer effektiv og vanskeligere å oppdage.

Det er imidlertid uklart hvor den nedre grensen skal trekkes, selv etter lovendringen. Som det fremgår av forarbeidene er formålet med endringen at bestemmelsen skal kunne anvendes på «det som i dag regnes som organisert kriminalitet», og det må kunne påvises «en viss fasthet».⁷⁷ Hva som nærmere ligger i at samarbeidet må ha en viss fasthet er i liten grad utdypet av lovgiver, men de gir uttrykk for at sporadisk og tilfeldig samarbeid ikke er tilstrekkelig.⁷⁸ Uttalelsen må ses i sammenheng med departementets bemerkning om at det må kunne påvises «et visst mønster» hos gruppen.⁷⁹ Ordlyden «et visst mønster» trekker i retning av at medlemmene må ha noe til felles som binder dem sammen, slik at det settes en ramme for samarbeidet.

---

⁷⁴ Prop.131 L (2012–2013) s. 76.

⁷⁵ Ibid. s. 83.

⁷⁶ Dette samsvarer med EUs definisjon av «structured association» i (2008/841/JHA) artikkel 1 nr. 2, hvor uttrykket er definert som «an association that is not randomly formed for the immediate commission of an offence, nor does it need to have formally defined roles for its members, continuity of its membership, or a developed structure».

⁷⁷ Prop.131 L (2012–2013) s. 76 og s. 83.

⁷⁸ Prop.131 L (2012–2013). s. 83.

⁷⁹ Ibid. s. 76.

Kravet om en viss fasthet og et visst mønster, herunder avgrensningen mot tilfeldig forekommende kriminalitet, kan gi noen indikasjoner på hvor grensen skal trekkes. Uttalelsene er likevel bare minstekrav, og hvilket innhold samarbeidet ellers må ha er uklart.

Grupperinger med fast, hierarkisk struktur og en æreskodeks medlemmene imellom vil klart nok oppfylle samarbeidskravet. Som eksempel kan nevnes de kriminelle MC-miljøene. Klubbene er hierarkisk oppbygget med ledere på toppen, fullverdige medlemmer og prospects i midten, og hangarounds og supportere på bunnen.⁸⁰ Det eksisterer et broderlig samhold deltakerne imellom, og lojalitetsnormen i klubbene forplikter medlemmene til å stille opp for hverandre.⁸¹

En annen type sammenslutning finner vi i grupper hvor deltakerne bindes sammen av et felles mål om å begå kriminelle handlinger, men hvor følelsen av ære og identitet i tilknytning til fellesskapet er mer fraværende. Ved disse sammenslutningene er det først og fremst medlemmenes felles preferanser for bestemte handlinger som knytter dem sammen.⁸² I slike tilfeller er det ikke alltid lett å trekke den nedre grensen mot alminnelig medvirkning og forbund.

3.2.2.2 *Særlig om mobile vinningskriminelle*

Grupper bestående av mobile vinningskriminelle kan i visse tilfeller falle innenfor anvendelsesområdet av § 60 a. Uttrykket «mobile vinningskriminelle» brukes gjerne om personer med liten tilknytning til Norge, og som kommer hit med hovedformål om å begå vinningskriminalitet, for deretter å forlate landet med utbyttet.⁸³

Mobile vinningskriminelle kan være godt organisert.⁸⁴ Gruppene består gjerne av celler med bestemte arbeidsoppgaver, som utførelse, uttransportering og mottakelse av utbyttet i hjemlandet.⁸⁵ Ofte vil deler av gruppen slå seg ned i Norge og fungere som fastpunkter for andre kriminelle i utlandet. Fastpunktene bistår de tilreisende med å skaffe oppholdssted og å skjule tyvegods. De fastboende har lokalkunnskap, slik at gruppene kan velge seg ut egnede

---

⁸⁰ Politidirektoratet (2014b) s. 14–15.

⁸¹ Ibid. s. 12–13.

⁸² Larsson (2008) s. 10. Kriminologen Klaus Von Lampe skiller grovt sett mellom grupper som bindes sammen av et felles mål om å begå kriminalitet, og grupper hvor organiseringen skyldes sosiale forhold, se Von Lampe (2005) s. 3–4.

⁸³ Rt. 2012 s. 705 avs. 13.

⁸⁴ Ibid. avs. 13.

⁸⁵ Kripas (2010) s. 7.

mål, og lettere unndra seg politiets kontroll.⁸⁶ I slike tilfeller bærer gruppene preg av profesjonalitet, og organiseringen viser et fast samarbeid som antar et visst mønster.

De straffbare handlinger som begås av mobile vinningskriminelle kan ramme offeret hardt.⁸⁷ Lommetyverier finner sted på offentlige plasser hvor behovet for trygghet er stort, og straffverdigheten ved slike lovbrudd har den siste tiden medført straffeskjerpelse i Høyesterett.⁸⁸ Også tyverier som begås ved innbrudd vil utfordre trygghetsfølelsen hos fornærmede.⁸⁹

Videre vil organiseringen blant mobile vinningskriminelle muliggjøre en effektiv kriminalitetsutøvelse som kan være vanskelig å bekjempe. Dette synliggjøres når man ser på oppklaringsprosenten for vinningsforbrytelser i 2013. Oppklaringsprosenten i 2013 var 15 prosent, og antallet grove tyverier fra personer på offentlig sted (lommetyverier) bidro til å trekke andelen ned.⁹⁰ Ved lommetyverier vil politiet gjerne mangle opplysninger om de skyldige, og oppklaringsprosenten for slike saker i 2013 var 2,3 prosent, opp fra 1,5 prosent i 2012.⁹¹

Når straffverdigheten ved handlingene ses i sammenheng med oppklaringsprosenten for vinningsforbrytelser, er det tydelig at den mobile vinningskriminaliteten er av svært samfunnsskadelig karakter.

De hensyn som ligger til grunn for straffeloven § 60 a vil derfor gjøre seg gjeldende når grupper av mobile vinningskriminelle begår straffbare handlinger. Likevel har bestemmelsen vist seg vanskelig å anvende på slike grupper. Erfaringer tyder på at gruppene omgår regelverket ved å fremstå som løst organisert, for eksempel ved å opptre i grupper på bare to personer.⁹² I denne sammenheng kan Borgarting lagmannsretts dom fra 2011 nevnes.⁹³ Saken gjaldt fire personer fra Romania som var tiltalt for å ha begått en rekke grove tyverier i Norge, hvor tyvegodsset senere ble fraktet til hjemlandet. Lagmannsretten fant det ikke bevist at de

---

⁸⁶ Kripos (2013) s. 14.

⁸⁷ Vinningsforbrytelsene utgjør 61,3 prosent av de ulovlige aktivitetene som utføres av mobile vinningskriminelle. Av disse er 32,3 prosent grove tyverier fra villa, mens 26,1 prosent består av lommetyverier, se Kripos (2010) s. 6.

⁸⁸ Rt. 2013 s. 1153 avs. 18.

⁸⁹ I Rt. 2011 s. 1153 avs. 11 uttalte førstvoterende at innbruddstyverier skaper «stor utrygghet blant folk og har likhetstrekk med integritetskrenkninger».

⁹⁰ Politidirektoratet (2014a) s. 20.

⁹¹ Ibid. s. 20.

⁹² Prop. 131 L (2012–2013) s. 74.

⁹³ LB-2010-167904.

tiltalte utførte tyveriene som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Gjerningspersonene hadde opptrådt delvis alene, delvis i fellesskap, og det var ikke bevist at gruppen hadde en fast organisasjonsmessig struktur eller en bestemt arbeidsfordeling blant deltakerne. Det var dermed ikke hevet over enhver rimelig tvil at de tiltalte var organisert på en måte som oppfylte kravene i § 60 a.

Forarbeidene til lovendringen tyder på at det i dag vil være lettere å anvende bestemmelsen på grupper som består av mobile vinningskriminelle. I høringsnotatet uttrykker departementet at «[d]et synes fornuftig å kreve at det har avtegnet seg visse faste strukturer for samarbeid, men ikke nødvendigvis i form av en klar leder og med klare ansvarsoppgaver for den enkelte».⁹⁴

Uttalelsen viser at det ikke er nødvendig å påvise faste arbeidsoppgaver eller hierarkisk struktur hos gruppen, og at anvendelsesområdet for § 60 a derfor er utvidet. Likevel vil det også etter lovendringen kunne være problematisk å anvende bestemmelsen ved mobil vinningskriminalitet. Hvor medlemmer av gruppen opptrer alene, eller sammen to og to, kan det være vanskelig å bevise at gjerningspersonene i realiteten er en del av et større nettverk. Mobil vinningskriminalitet er ikke ensbetydende med organiserte kriminelle grupper, og det må i det enkelte tilfellet bevises utover enhver rimelig tvil at forbrytelsen har tilknytning til en gruppe som oppfyller lovens krav.

Anvendelse av § 60 a vil imidlertid ha betydning for adgangen til å bruke tvangsmidler under etterforskningen.⁹⁵ Utvidelse av bestemmelsens anvendelsesområde vil åpne for mer metodebruk, noe som kan lette arbeidet med å påvise at gjerningspersonen er en del av en organisert kriminell gruppe.

3.2.2.3 Særlig om fildeling på internett

Grupper som utveksler barnepornografisk materiale på internett er et annet eksempel på at det ikke alltid er klart hva som faller innenfor ordlyden «samarbeid». I denne sammenheng kan peer-to-peer-fildelingsprogrammet «Gigatribe» nevnes. Programmet åpner for at brukerne kan opprette private nettverk, og invitere andre til å ta del i gruppen. De inviterte medlemmene vil enkelt kunne laste ned ønskede bilder og videoer fra brukerens datamaskin, og motsatt.⁹⁶

Dersom nettverket benyttes til å dele barnepornografisk materiale vil samarbeidet kunne straffes etter straffeloven § 204 a. Bestemmelsen var tidligere en del av straffeloven § 204, og

---

⁹⁴ Høringsnotatet (2012) s. 50–51.

⁹⁵ Punkt 4.2.2.

⁹⁶ <http://www.gigatribe.com/en/product> [10.09.2014].

strafferammen i § 204 ble i 2003 hevet fra 2 til 3 års fengsel. Begrunnelsen var nettopp å kunne anvende straffeloven § 60 a ved organisert utveksling av barnepornografi, og departementet uttaler at «det er viktig at også organiserte pedofile nettverk som utelukkende utveksler barnepornografisk materiale seg imellom, uten å begå andre mer alvorlige handlinger, omfattes av straffeskjerpelsen i ny straffeloven § 60 a».⁹⁷

Vilkåret om at gruppens aktiviteter må gjelde handlinger som kan straffes med fengsel i minst tre år vil derfor være oppfylt.⁹⁸ Dette er tydelig forutsatt i forarbeidene til § 60 a, hvor lovgiver gir uttrykk for at ordlyden «aktivitetene» også omfatter seksuelle overgrep mot barn på nett.⁹⁹ Spørsmålet er om det er en slik tilknytning mellom medlemmene av lukkede fildelingsnettverk at samarbeidsvilkåret vil være oppfylt.

Deltakerne i de lukkede fildelingsnettverkene er nøye utvalgt, og gruppens aktivitet er svært målrettet. Hensikten er at medlemmene skal kunne utveksle barnepornografisk materiale på en enkel og effektiv måte. Departementets krav om at det må foreligge et mønster hos gruppen er derfor tilstede.¹⁰⁰

At samarbeidet antar et visst mønster er likevel bare et minstekrav.¹⁰¹ Et særtrekk ved fildelingsnettverk er at deltakerne ofte har liten kjennskap til hverandre. Medlemmene møtes gjerne bare på nett, og har mulighet til å være anonyme. Det er ikke gitt at samarbeid hvor deltakerne i liten grad kjenner hverandre faller innenfor § 60 a.

Forarbeidene fremhever imidlertid at ordlyden «samarbeid» er ment å omfatte ulike organisasjonsformer.¹⁰² Formålet med endringen var nettopp å utvide bestemmelsens anvendelsesområde ved å tydeliggjøre at også grupper med løsere strukturer skulle være omfattet. Det kan derfor ikke utelukkes at organisering i form av lukkede fildelingsnettverk kan være tilstrekkelig for å oppfylle lovens krav. Det store skadepotesialet ved organiserte kriminelle grupper vil like fullt være tilstede selv om gruppen organiserer seg på internett, og hvilket forum deltakerne møtes i bør ikke være avgjørende.

Lukkede fildelingsnettverk muliggjør at deltakerne kan utføre kriminalitet med lav oppdagelsesrisiko, og i stort omfang. En stor mengde filer kan deles i løpet av svært kort tid,

---

⁹⁷ Innst. O. nr. 118 (2002–2003) s. 6.

⁹⁸ Se punkt 3.2.4.

⁹⁹ Prop.131 L (2012–2013) s. 76.

¹⁰⁰ Ibid. s. 76.

¹⁰¹ Ibid. s. 76.

¹⁰² Prop.131 L (2012–2013) s. 76.

og deltakelse i gruppen åpner for en effektiv kriminalitetsutøvelse. Videre vil etterforskningen av fildelingen kreve store ressurser. Kripos uttrykker at infiltreringsprosessen vil være tidkrevende, da tillit fra gruppens medlemmer må vinnes over tid, gjerne ved hjelp av utveksling av personlige opplysninger.¹⁰³

Prevensjons- og straffverdighetshensynene som begrunner § 60 a gjør seg dermed gjeldende selv om gruppen organiserer seg på internett. Bestemmelsen bør da kunne anvendes på private fildelingsnettverk som benyttes til utveksling av barnepornografisk materiale mellom inviterte medlemmer.

Gitt at dette synspunktet aksepteres, kan det stilles spørsmål ved om § 60 a kan anvendes dersom det ikke er snakk om deling av barnepornografisk materiale, men om deling av for eksempel musikk. Slik fildeling vil kunne straffes med fengsel i inntil tre år dersom delingen er forsettlig, og det i tillegg foreligger særlig skjerpene forhold, jf. åndsverkloven § 54 (4).¹⁰⁴

Hvis delingen av musikk skjer i private nettverk, for eksempel ved hjelp av Gigatribe, vil drøftelsen over kunne gjøres gjeldende selv om filene som deles ikke er overgrepsmateriale. Gruppene vil også i slike tilfeller være lukkede og bestå av inviterte deltakere. Videre vil gruppens aktiviteter anta et visst mønster ved at formålet med gruppen er å muliggjøre en effektiv utveksling av ulovlig filmmateriale.

Spørsmålet kan stille seg noe annerledes dersom det er snakk om fildelingsprogrammer som mer eller mindre er åpne for alle, og det er usikkert hvor grensen skal trekkes når tilknytningen mellom medlemmene er mer løs.¹⁰⁵ En fullstendig vurdering av de ulike fildelingsprogrammene vil i denne sammenheng være for omfattende. Jeg påpeker likevel at § 60 a ikke er ment å ramme sporadisk og tilfeldig samarbeid om å begå kriminalitet.¹⁰⁶ Fildeling som ikke begrenser seg til utvalgte medlemmer, men som i stedet er åpent for alle, kjennetegnes gjerne ved en stadig utskifting av deltakere. Antall deltakere kan være betydelig, og det vil ofte være vanskelig å avgrense gruppen til nærmere bestemte personer. Samarbeidet vil i slike tilfeller lett kunne fremstå som tilfeldig og lite fast, og det er usikkert om det er slike sammenslutninger lovgiver mener å ramme.

---

¹⁰³ Kripos (2003) s. 13.

¹⁰⁴ En forutsetning for anvendelse av straffeloven § 60 a ved siden av åndsverkloven § 54, er at det foreligger andre særlig skjerpene forhold enn at fildelingen er organisert. I motsatt fall vil organiseringen medføre en straffeskjerpelse i to omganger.

¹⁰⁵ For eksempel fildeling på The Pirate Bay, som er åpen for alle, eller på Torrentleech, som krever medlemskap.

¹⁰⁶ Prop. 131 L (2012–2013) s. 76.

Dersom deltakerne i slike fildelingsnettverk likevel vil oppfylle samarbeidsvilkåret, er det særlig viktig å ha i tankene at bestemmelsen først og fremst skal ramme sentrale aktører, ikke perifere deltakere.¹⁰⁷

3.2.2.4 Særlig om ad hoc-grupper

I stortingsmeldingen fra 2010 viser departementet til at kriminelle aktører i større grad enn tidligere organiserer seg i ad hoc-grupper.¹⁰⁸ Ad hoc-gruppene kjennetegnes ved at de er opprettet med ett bestemt mål for øye.¹⁰⁹ Når aktørene er rekruttert på prosjektbasis vil gruppene gjerne eksistere i et begrenset tidsrom, og gruppenes midlertidige karakter har i visse tilfeller bidratt til å gjøre § 60 a uanvendelig.¹¹⁰

Det er blitt fremhevet både av EU og i norsk rett at tidsaspektet vil være av betydning for vurderingen av om det foreligger en organisert kriminell gruppe. Etter artikkel 1 i rammebeslutningen er det et vilkår at gruppen er «established over a period of time», mens tidsaspektet i norsk rett er blitt ansett som et moment ved vurderingen av om det foreligger en organisert kriminell gruppe.¹¹¹ Lovendringen i 2013 tok sikte på en reell utvidelse av anvendelsesområdet for straffeloven § 60 a, og spørsmålet er om det fremdeles vil være relevant å legge vekt på hvor lenge gruppen har eksistert.¹¹²

EUs rammebeslutning er som tidligere nevnt ikke bindende for Norge. Det er ikke noe i veien for at norsk rett rammer flere former for organiserte kriminelle grupper enn det som omfattes av EUs definisjon. Harmoniseringshensynet kan ikke begrunne en innskrenkende tolkning av § 60 a på bekostning av lovgivers forutsetninger. EUs rammebeslutning medfører dermed ikke at det i norsk rett må oppstilles som vilkår at gruppen har eksistert over en viss tid.

Når det gjelder norsk rett er det i de eldre forarbeidene uttalt at «tidsaspektet vil kunne være av betydning. Jo lengre en gruppe har eksistert, desto lettere vil det foreligge en organisert gruppe i lovens forstand».¹¹³ Tidsaspektet skulle ikke være avgjørende i seg selv, men et relevant moment ved vurderingen av om det forelå en organisert kriminell gruppe.

---

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

¹⁰⁸ Meld. St. 7 (2010–2011) s. 9.

¹⁰⁹ «Ad hoc» er latinsk for «til dette». Som eksempel på en ad hoc-gruppe kan nevnes organiseringen av gjerningspersonene i NOKAS-saken jf. Rt. 2007 s. 1056.

¹¹⁰ Se for eksempel LF-2005-948 og Meld. St. 7 (2010–2011) s. 9.

¹¹¹ Rammebeslutning 2008/841/JHA art. 1 og Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 96.

¹¹² Prop. 131 L (2012–2013) s. 76.

¹¹³ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 96.

Tidsmomentet er ikke vektlagt av departementet i forbindelse med lovendringen, tvert i mot fremheves det at «[o]rganisert kriminalitet [ikke bare] utøves i grupper som har en viss struktur og varighet. Det kan synes å være en tendens til at personer fra kriminelle miljøer eller nettverk i økende grad organiserer seg i midlertidige grupper».¹¹⁴

Også midlertidig organisering i grupper vil kunne muliggjøre en effektiv og skadelig kriminalitetsutøvelse. Som eksempel kan nevnes ad hoc-grupper som har til formål å begå et ran. Ransforbund kan straffes med fengsel i inntil tre år etter straffeloven § 269 nr.1, og vil derfor kunne oppfylle vilkåret om at gruppen må være kriminell.¹¹⁵ Ransnettverkene vil gjerne bestå av deltakere som er nøye utvalgt på bakgrunn av sin spesialkompetanse, og medlemmene har ofte bestemte roller. Dette gir gruppene preg av profesjonalitet, og en større mulighet til å gjennomføre forbrytelsen på en vellykket måte.¹¹⁶

Et annet eksempel er Lillehammer-saken, hvor en gruppe på femten personer ble sendt fra Israel til Norge, med formål om å ta livet av personen man mente var lederen for den såkalte München-massakren, men endte opp med å likvidere feil mann.¹¹⁷ Gruppen bar preg av profesjonalitet, og organiseringen viste et strukturert samarbeid. Begge eksemplene belyser at ad hoc-grupper kan være vel så samfunnsskadelige som grupper av mer varig karakter, selv om organiseringen er tidsbegrenset.

Både ordlyden og forarbeidene tyder på at prosjektbaserte samarbeid er omfattet. Dette tilsier at det etter lovendringen først og fremst bør fokuseres på om organiseringen medfører økt skadepotensiale, fremfor hvor lenge gruppen har eksistert. Tidsmomentet vil imidlertid kunne bidra til å skille organiserte kriminelle grupper fra alminnelig forbund og medvirking. Dersom tidsaspektet etter lovendringen skal tillegges mindre vekt, må skillet mot andre former for samvirke trekkes på grunnlag av andre momenter.

---

¹¹⁴ Prop. 131 L (2012–2013) s. 76.

¹¹⁵ Punkt 3.2.4.1.

¹¹⁶ Larsson (2004) s. 34.

¹¹⁷ NOU 2000: 6.

3.2.3 Tre eller flere personer

Etter straffeloven § 60 a (2) må gruppen bestå av tre eller flere personer. Det stilles ikke krav om at medlemstallet er konstant, ei heller at medlemsmassen stadig er den samme.¹¹⁸ Hyppige utskiftninger og endringer når det gjelder medlemstall og medlemsmasse vil likevel kunne antyde at det ikke foreligger et samarbeid av slik fasthet som loven krever.¹¹⁹

Det er heller ikke et vilkår at alle medlemmene deltar ved gjennomføringen eller planleggingen av den straffbare handlingen; kravet om tre personer knytter seg til definisjonen av «organisert kriminell gruppe».¹²⁰ I denne sammenheng kan uttalelsen fra Nordre Buskerud politidistrikt i forbindelse med endringen av § 60 a nevnes.¹²¹ De uttrykker erfaring med at mobile vinningskriminelle innretter seg etter lovverket ved å opptre i grupper på to og to. Forståelsen av ordlyden innebærer at det er tilstrekkelig at de to som begår forbrytelsen kan knyttes til en gruppe som består av tre eller flere personer.

Vilkåret om tre eller flere personer kan bidra til å skille organiserte kriminelle grupper fra alminnelig medvirkning og forbund. Dog kan også slike sammenslutninger bestå av tre eller flere personer. Kravet om at en organisert kriminell gruppe må bestå av et visst antall personer er derfor ikke i seg selv tilstrekkelig for å avgrense mot andre former for samvirke.

3.2.4 Gruppens formål eller aktiviteter

3.2.4.1 Gruppens hovedformål

For at det skal foreligge en organisert kriminell gruppe i lovens forstand må gruppen ha som «hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år», eller bestå i et samarbeid hvor «en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger».¹²²

Kravet om at gruppen må være kriminell vil for det første være oppfylt hvor gruppen har som hovedformål å begå en straffbar handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år.

---

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 96.

¹¹⁹ Punkt 3.2.2.1.

¹²⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77.

¹²¹ Ibid. s. 74.

¹²² Ordlyden «i minst 3 år» innebærer at handlinger som kan straffes med fengsel i inntil 3 år vil oppfylle kravet, for eksempel kan formålet være å utføre tyverier, jf. straffeloven § 257 (2).

Ofte vil det være vanskelig å bevise hvilket hovedformål den kriminelle gruppen har. Som det fremgår av forarbeidene, vil en organisert kriminell gruppe sjelden ha vedtekter eller programmer som angir at hovedformålet er å begå kriminalitet.¹²³ Det må derfor ofte tas utgangspunkt i hvilke handlinger gruppen rent faktisk har begått.

Som nevnt over vil ad hoc-grupper kunne falle innenfor ordlyden «samarbeid».¹²⁴ Hvor den midlertidige gruppen har som mål å begå bare én straffbar handling, oppstår spørsmålet om dette er tilstrekkelig for å oppfylle vilkåret om gruppens hovedformål.

Ordlyden «en handling» trekker i retning av at det vil være tilstrekkelig at gruppen har som hovedformål å begå bare én straffbar handling, forutsatt at denne kan straffes med fengsel i minst tre år. Det vil for eksempel være nok at gruppen planlegger å begå ett drap, slik som i Lillehammer-saken.¹²⁵

Videre tilsier ordlyden at gruppen ikke trenger å ha gjennomført den planlagte hovedhandlingen, det er tilstrekkelig at gruppens formål er å begå en straffbar overtredelse som faller innenfor rammen av § 60 a. Dette forutsetter riktig nok at noen med tilknytning til gruppen har begått en straffbar handling som ledd i gjennomføringen av hovedformålet.¹²⁶

I denne sammenheng oppstår spørsmålet om kravet til gruppens hovedformål vil ha selvstendig betydning ved siden av alternativet om gruppens aktiviteter.¹²⁷ Ofte vil en organisert kriminell gruppe begå flere straffbare handlinger som del av sitt virke, også hvor det kan påvises et bestemt hovedformål. Aktivitetsalternativet vil derfor i stor grad kunne konsumere vilkåret om gruppens hovedformål.

Vilkåret om gruppens hovedformål vil kunne ha selvstendig betydning hvor det ikke er begått noen handling som oppfyller aktivitetsvilkåret. Dette kan være tilfellet hvor det begås en eller flere straffbare handlinger i tilknytning til den organiserte gruppen, men hvor handlingene ikke oppfyller kravet til strafferamme i aktivitetsvilkåret. Det vil da være mulig å anvende

---

¹²³ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 96.

¹²⁴ Punkt 3.2.2.4.

¹²⁵ Se punkt 3.2.2.4. Lovgiver uttrykker riktignok i de eldre forarbeidene at godt planlagte enkeltoperasjoner som ikke skjer innenfor rammen av en organisert kriminell gruppe faller utenfor bestemmelsen, se Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 94. Uttalelsen er imidlertid gitt i sammenheng med vilkåret om saklig tilknytning mellom den straffbare handlingen og aktivitetene til den organiserte kriminelle gruppen (punkt 3.4), og bør ikke forstås som et krav om at gruppen må ha som formål å begå mer enn én straffbar overtredelse.

¹²⁶ Punkt 3.3.

¹²⁷ Punkt 3.2.4.2.

§ 60 a, så lenge det kan påvises at gruppens hovedformål er å begå en straffbar handling som kan straffes med fengsel i minst tre år.

Vilkåret har også selvstendig betydning hvor det er begått bare én straffbar handling i tilknytning til gruppen. Ordlyden «en ikke ubetydelig del av aktivitetene» trekker i retning av at det må være snakk om flere straffbare overtredelser dersom aktivitetsvilkåret skal anses for oppfylt. Alternativet om gruppens hovedformål vil kunne ramme tilfeller hvor det kun er begått én straffbar overtredelse, så lenge gruppens hovedformål oppfyller kravet til strafferamme. For eksempel vil § 60 a kunne tenkes anvendt hvor det i tilknytning til en organisert gruppe er inngått et ransforbund som rammes av straffeloven § 269 nr. 1, og gruppen har som hovedformål å begå et ran.

Ved enkeltstående overtredelser vil det likevel kunne være vanskeligere enn ellers å påvise at det består et tilstrekkelig fast samarbeid som antar et visst mønster, og det er fare for at grensen mot alminnelig forbund blir flytende.

3.2.4.2 En ikke ubetydelig del av aktivitetene til gruppen

Kravet om at gruppen må være kriminell vil for det andre være oppfylt dersom en ikke ubetydelig del av gruppens aktiviteter består av handlinger som kan straffes med fengsel i minst tre år.¹²⁸

Ordlyden «aktivitetene» kom inn ved lovendring i 2013 og erstatter det tidligere uttrykket «virksomheten».¹²⁹ Formålet med endringen var å utvide bestemmelsens anvendelsesområde ved å gi ordlyden et mindre formelt preg. Lovgiver ønsket å «hindre at bestemmelsen avgrenses til samarbeid hvor deltakerne er profesjonelle kriminelle».¹³⁰

Ordlyden sier lite om hva slags handlinger gruppen må utføre. Forarbeidene fremhever at en gruppes aktiviteter kan bestå av ulike former for kriminalitet: «alle former for kriminalitet som inngår i et samarbeid av en slik karakter at det omfattes av lovforslagene, faller innenfor, også seksuallovbrudd, herunder seksuelle overgrep mot barn på nett, og miljøkriminalitet».¹³¹

---

¹²⁸ Straffeloven § 60 a skiller seg her fra definisjonene i EU og Palermo-konvensjonen, som begge krever at handlingene kan straffes med fengsel i minst fire år, se Rammebeslutning 2008/841/JHA artikkel 1 og Palermo-konvensjonen artikkel 2.

¹²⁹ Lov 21. juni 2013 nr. 85, i kraft straks.

¹³⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77.

¹³¹ Ibid. s. 76.

Til tross for at ordlyden dekker ulike former for kriminalitetsutøvelse, er straffeloven § 60 a gjerne benyttet i tilknytning til profittmotiverte forbrytelser. Dette kan blant annet skyldes at det i liten grad skilles mellom uttrykkene «organisert kriminalitet» og «organisert kriminell gruppe». Som nevnt over ligger det i uttrykket «organisert kriminell gruppe» ikke et krav om at lovbruddet må være av en bestemt art, og forarbeidene fremhever at straffeloven § 60 a ikke skal begrenses til å gjelde forbrytelser som tar sikte på å oppnå profitt eller makt.¹³² Bestemmelsen rekker følgelig lenger enn definisjonene av en kriminell organisasjon i EU og Palermo-konvensjonen, som stiller som krav at gruppen er styrt av en målsetting om å oppnå vinning eller makt.¹³³ Å operere med et tilsvarende vilkår når det gjelder straffeloven § 60 a vil være i strid med lovgivers forutsetninger.

Straffeloven § 60 a vil dermed også omfatte lovbrudd hvor målet om økonomisk vinning er fraværende, og åpner for anvendelse på forhold som tradisjonelt ikke har vært ansett som organisert kriminalitet. For eksempel vil seksualforbrytelser av den typen man finner i Alvdal-saken, kunne tenkes å oppfylle vilkåret.¹³⁴ Sammenliknet med profittmotiverte forbrytelser vil det kanskje ikke falle seg like naturlig å anse disse handlingene som en del av aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. Likevel er det klart at ordlyden ikke utelukker handlingene, og det må derfor legges til grunn at også slike seksualforbrytelser vil kunne tilfredsstille kravet til gruppens aktiviteter.

Departementet uttrykker i forarbeidene at aktivitetene ikke nødvendigvis må bestå utelukkende av ulovlige handlinger, og det er etter ordlyden tilstrekkelig at «en ikke ubetydelig del» av gruppens aktiviteter består i handlinger som kan straffes med fengsel i minst 3 år.¹³⁵ Straffeloven § 60 a er således anvendelig selv om samarbeidet består av en sammenblanding mellom lovlige og ulovlige handlinger, til og med hvor de lovlige aktivitetene er de dominerende. I motsatt fall vil det være lett for gruppene å omgå straffeskjerpingsregelen, og bestemmelsen vil da ha liten verdi.¹³⁶ Samtidig er det ønskelig å unngå at kriminelle grupper skjuler sine ulovlige handlinger bak lovlige aktiviteter, da dette gjør kriminaliteten vanskeligere å oppdage og bekjempe.

Det er likevel usikkert om straffeloven § 60 a har en slik preventiv effekt som lovgiver forutsetter. Dette betinger at gruppens medlemmer snakker norsk og har satt seg inn i straffelovgivningen. Som nevnt over opererer organiserte kriminelle grupper gjerne på tvers av landegrensene, for eksempel i form av

---

¹³² Punkt 1.3.

¹³³ Rammebeslutning 2008/841/JHA artikkel 1 og Palermo-konvensjonen artikkel 2.

¹³⁴ LE 2011-35643 og Rt. 2011 s. 1789.

¹³⁵ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77.

¹³⁶ Ibid. s. 77.

mobil vinningskriminalitet.¹³⁷ I slike grupper vil deltakerne som utfører forbrytelsene ofte oppholde seg i landet i korte perioder, mens deltakerne som mottar tyvegodsset befinner seg utenfor Norge. Videre kan det settes spørsmålsteget ved om grupper som forstår norsk og kjenner til innholdet av straffelovgivningen, faktisk vil føle et behov for å innrette seg.

På tross av disse innvendingene vil dagens forståelse av lovteksten ha de beste grunner for seg. Selv om den preventive effekten er usikker, er det lite hensiktsmessig med en tolkning som åpner for at bestemmelsen lett kan omgås ved å kombinere lovlige og ulovlige handlinger.

Etter § 60 a må en «ikke ubetydelig del» av gruppens aktiviteter bestå av handlinger som kan straffes med minst 3 års fengsel. Ordlyden «ikke ubetydelig del» kom inn ved lovendring i 2013 og erstatter det tidligere uttrykket «vesentlig del».¹³⁸ Formålet med endringen var å gjøre straffeloven § 60 a lettere anvendelig, da den tidligere ordlyden var en medvirkende årsak til at bestemmelsen i for liten grad ble brukt.¹³⁹

Hvor sentrale lovbruddene er for gruppens eksistens vil avhenge av hva slags kriminell gruppe det er tale om. Noen miljøer er utviklet direkte med tanke på å begå lovbrudd, mens i andre tilfeller vil kriminaliteten utgjøre en mer perifer del av gruppens aktiviteter.¹⁴⁰ Et eksempel på det sistnevnte er næringsvirksomheter som først og fremst har et legalt formål, men hvor virksomheten også benyttes for å hvitvaske utbytte fra straffbare handlinger. Det blir i slike tilfeller et spørsmål om hvor stor del av organisasjonens aktiviteter som må være kriminelle før kravet om «ikke ubetydelig del» vil være oppfylt.

Forarbeidene til endringsloven sier ikke klart hva som ligger i uttrykket «ikke ubetydelig del». I tilknytning til det tidligere uttrykket «vesentlig del» var det uttalt at kriteriet var oppfylt dersom en tredjedel av gruppens aktiviteter bestod av handlinger som kunne straffes med fengsel i minst tre år.¹⁴¹ Departementet uttrykker samme sted at det ikke kan trekkes en klar grense, da spørsmålet om vilkåret er oppfylt vil måtte bero på de konkrete omstendighetene i saken, blant annet hvor alvorlig kriminalitet det er snakk om.

Ordlyden «ikke ubetydelig del» antyder at terskelen er senket sammenliknet med tidligere. Dette tilsier at de kriminelle aktivitetene nå kan utgjøre mindre enn en tredjedel, og fremdeles oppfylle kravet. En slik forståelse har støtte i forarbeidene, hvor departementet fremhever at

---

¹³⁷ Punkt 3.2.2.2.

¹³⁸ Lov 21. juni 2013 nr. 85, i kraft straks.

¹³⁹ Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

¹⁴⁰ Larsson (2004) s. 34.

¹⁴¹ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 97.

bestemmelsen må gjøres lettere anvendelig.¹⁴² For øvrig bør lovgivers henvisning til en konkret vurdering være gjeldende også etter lovendringen.

Vilkåret kan etter dette være oppfylt selv om de lovlige aktivitetene er dominerende. Den ulovlige aktiviteten kan likevel ikke være rent sporadisk.¹⁴³ Det må kunne påvises et kriminalitetsmønster som gir gruppen en kriminell profil. Dog er det ikke noe i veien for at gruppens profil omfatter ulike kategorier straffbare handlinger, for eksempel både narkotikalovbrudd og voldsforbrytelser.

Det kan i visse tilfeller være problematisk å påvise et kriminalitetsmønster hos organiserte grupper. Som eksempel kan nevnes de kriminelle MC-miljøene, også kalt énprosentmiljøer.¹⁴⁴

Énprosentmiljøene vil gjerne oppfylle samarbeidsvilkåret, men det kan være vanskelig å bevise at gruppene er kriminelle.¹⁴⁵ Noe av årsaken til dette kan være at miljøene gjerne blander ulovlige og lovlige aktiviteter.¹⁴⁶

På den ene siden ønsker miljøet å signalisere for samfunnet at gruppen består av harmløse deltakere, hvor den felles interessen for motorsykler har resultert i et jovialt og broderlig samhold. For eksempel beskrives Hells Angels Bergen i enhetsregisteret som en gruppe som skal «[f]remme medlemmenes motorsykkelinteresse, bl.a. gjennom drift av lokale egnet for møter og arbeid med vedlikehold av syklene, samt innkjøp og vedlikehold av verktøy til felles bruk».¹⁴⁷ MC-gjengene arrangerer åpne dager på klubbhusene, sponser russebusser, deltar i fotoprosjekter og gir penger til veldedige formål.¹⁴⁸

På den annen side ønsker klubbene å være fryktet og respektert i det kriminelle miljøet, og oppnår slik status ved hjelp av trusler og vold.¹⁴⁹ Politidirektoratet opplyser, basert på en undersøkelse foretatt av Kripos i 2007, at 69 prosent av medlemmene og prøvemedlemmene i

---

¹⁴² Prop. 131 L (2012–2013) s. 71–72.

¹⁴³ Ibid. s. 77.

¹⁴⁴ I Danmark var utviklingen og omfanget av kriminelle MC-gjenger bakgrunnen for at retsplejeloven ble endret ved lov nr. 436 af 10. juni 2003, hvor siktedes og forsvarerens rett til innsyn i saksdokumentene ble begrenset, se Betænkning nr. 218 punkt 3.

¹⁴⁵ Punk 3.2.2.1.

¹⁴⁶ Politidirektoratet (2014b) s. 20.

¹⁴⁷ <http://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=958041462> [8.11.14].

¹⁴⁸ Politidirektoratet (2014b) s. 20.

¹⁴⁹ Ibid. s. 20.

Hells Angels, Bandidos og Outlaws er straffedømt.¹⁵⁰ De dominerende aktivitetene er grovt tyveri, narkotikalovbrudd og voldstrusler.¹⁵¹

En slik sammenblanding mellom lovlige og ulovlige aktiviteter gjør det vanskelig for påtalemyndigheten å bevise at aktivitetsvilkåret er oppfylt. Gruppens kriminelle aktiviteter foregår naturligvis mer skjult enn de lovlige handlingene, og sistnevnte blir gjerne fremhevet fra miljøets side.

Politidirektoratet hevder videre at miljøene benytter seg av «streetcrew» og medlemmer i supporterklubber for å gjennomføre straffbare handlinger på vegne av klubben, mens fullverdige medlemmer står som bakmenn.¹⁵² En slik organisering kan gjøre det vanskelig å påvise at handlingene er en del av gruppens aktiviteter. Særlig vanskelig blir det når deltakerne risikerer represalier hvis de opplyser for politiet at overtredelsen er en del av gruppens kriminelle gjøremål.¹⁵³ Medlemmers straffbare overtredelser vil derfor lettere kunne bli oppfattet som et resultat av medlemmets eget valg, fremfor som et utslag av gruppens aktiviteter.

Et illustrerende eksempel finnes i Borgarting lagmannsretts dom fra 2011.¹⁵⁴ Saken gjaldt fem medlemmer av MC-klubben Bandidos, som var tiltalt for grovt ran og ulovlig tvang overfor innehaveren av en bilforretning. Medlemmene hadde utført torpedovirksomhet ved hjelp av omfattende vold, trusler og innesperring. De hadde videre skutt en tredjeperson i låret. De forlot stedet med tre biler, og truet med represalier fra Bandidos dersom fornærmede informerte politiet om hendelsen.

Om aktivitetsvilkåret i straffeloven § 60 a uttaler lagmannsretten følgende:

«I samsvar med lagrettens svar på spørsmål 3 blir E, A, C, D og B ikke å straffe for overtredelse av straffeloven § 60 a i tilknytning til tiltalens post I. Retten legger til grunn at selv [om] alle fem hadde tilknytning til Bandidos på gjerningstidspunktet, har påtalemyndigheten ikke ført tilstrekkelig bevis for at en vesentlig del av klubbens virksomhet består i å begå alvorlige kriminelle handlinger.»

---

¹⁵⁰ Ibid. s. 17.

¹⁵¹ Ibid. s. 18.

¹⁵² Ibid. s. 17.

¹⁵³ Ibid. s. 18.

¹⁵⁴ LB-2009-202109.

Det var således tydelig at gjerningspersonene hadde tilknytning til Bandidos. Det var imidlertid ikke hevet over enhver rimelig tvil at Bandidos som klubb oppfylte aktivitetsvilkåret. Det strenge beviskravet kan fort medføre at påtalemyndigheten får problemer med å bevise at énprosentmiljøene er kriminelle grupper.

Avslutningsvis er det viktig å fremheve at det hverken er ulovlig å danne en MC-klubb, eller å være medlem av en sådan. Gruppene vil nyte godt av organisasjonsfriheten, og de fleste MC-miljøer støtter ikke opp om kriminell aktivitet.¹⁵⁵ Med dette som utgangspunkt blir det eventuelt opp til påtalemyndigheten å føre tilstrekkelige bevis for at gruppen er involvert i kriminell aktivitet. Kan det ikke bevises utover enhver rimelig tvil at aktivitetsvilkåret er oppfylt, vil § 60 a ikke kunne anvendes.

3.3 Straffbar handling

Anvendelse av straffeloven § 60 a forutsetter at noen med tilknytning til den organiserte kriminelle gruppen har begått en «straffbar handling». Straffeloven § 60 a stiller ikke selv krav til hva slags straffebud som må være overtrådt; vilkåret om strafferamme på tre år eller mer i § 60 a (2) knytter seg til definisjonen av «organisert kriminell gruppe».¹⁵⁶ Videre vil bestemmelsen kunne anvendes både ved overtredelse av straffeloven og av særlovgivningen.¹⁵⁷

Det fremgår for øvrig av forarbeidene at et av formålene med å gi § 60 a et generelt anvendelsesområde, er å sikre at bestemmelsen kan anvendes i tilknytning til alle straffebud av betydning for organiserte kriminelle grupper.¹⁵⁸

Politidirektoratet undersøkte i 2005 hvilke typer straffebud medlemmene av kriminelle grupper oftest var mistenkt for å ha overtrådt.¹⁵⁹ Undersøkelsen viste at narkotikaforbrytelsene dominerte med 46 prosent. Deretter fulgte vold og trusler med 24 prosent, og tyverier med 9 prosent. Utpresning og ran kunne knyttes til rundt 7 prosent av de mistenkte, mens mellom 1 og 4 prosent ble mistenkt for å ha begått korrupsjon, heleri,

---

¹⁵⁵ Organisasjonsfriheten er vernet gjennom blant annet EMK artikkel 11 (1), som etter menneskerettighetsloven § 2 gjelder som norsk lov.

¹⁵⁶ LB-2007-103906.

¹⁵⁷ Punkt 2.1.

¹⁵⁸ Innst. O. nr. 118 (2002–2003) s. 6. Selv om straffeloven § 60 a dekker alle typer straffbare handlinger, kreves det at den straffbare handlingen falle innenfor gruppens kriminelle profil, se punkt 3.4.

¹⁵⁹ Politidirektoratet (2005) s. 11–13.

utroskap, bedrageri, seksualforbrytelser eller brudd på alkoholloven, våpenloven og tollloven.¹⁶⁰

Rapporten viser at de profittmotiverte forbrytelsene dominerer. Straffeloven § 60 a er likevel ikke begrenset til gjerninger som kan gi profitt. Etter ordlyden vil alle kategorier av straffbare handlinger være omfattet.

Kravet om en straffbar handling må ses i sammenheng med at straffeloven § 60 a er en straffeskjerpingsregel, ikke en regel som fastslår straffeansvarets utstrekning. Anvendelse av § 60 a forutsetter derfor at det er begått en straffbar handling som bestemmelsen kan anvendes sammen med.¹⁶¹ Dette innebærer at øvrige medlemmer av gruppen ikke kan straffes for overtredelse av § 60 a, med mindre de selv har begått en straffbar handling.¹⁶² I denne sammenheng oppstår spørsmålet om selve medlemskapet i gruppen er tilstrekkelig for å straffe de øvrige deltakerne for medvirkning. Drøftelsen forutsetter at forbundsbestemmelsene er uanvendelige.¹⁶³

Den klare hovedregelen er at passivitet ikke innebærer medvirkningsansvar.¹⁶⁴ Unntak forutsetter at det foreligger særlige grunner som gjør passiviteten så straffverdig at gjerningspersonen pålegges en handleplikt.¹⁶⁵ Deltakelsen i gruppen er i seg selv straffverdig, da deltakerne ved sitt medlemskap støtter opp om gruppens eksistens, og således muliggjør videre kriminelle aktiviteter.¹⁶⁶

Det bør likevel ikke oppstilles som generell regel at medlemskap i en organisert kriminell gruppe oppfyller kravene for medvirkningsansvar. Begrepet «organisert kriminell gruppe» omfatter ulike typer sammenslutninger, og straffverdigheten ved gruppemedlemmenes passivitet vil avhenge både av hva slags gruppe det er tale om, og hvilken rolle vedkommende har spilt. Synspunktet har støtte i forarbeidene til straffeloven § 162 c. Under vedtakelsen av bestemmelsen ble det vurdert om forpliktelsene etter Palermo-konvensjonen skulle gjennomføres ved en forbundsbestemmelse, eller ved en bestemmelse som kriminaliserer deltakelse i kriminelle organisasjoner på generelt grunnlag.¹⁶⁷ Forbudsbestemmelsen ble

---

¹⁶⁰ Ibid. s. 12.

¹⁶¹ Se punkt 2.3.2.

¹⁶² Som nevnt under punkt 3.2.3 kreves det ikke at alle medlemmene i gruppen deltar ved den straffbare handlingen.

¹⁶³ Punkt 2.3.2.

¹⁶⁴ Se for eksempel Rt. 2014 s. 466 og Matningsdal (2008) s. 367.

¹⁶⁵ Se for eksempel Rt. 1998 s. 1679 om ulovlig alkoholserving i lokalene til en MC-klubb.

¹⁶⁶ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 27.

¹⁶⁷ Ibid. s. 24–27.

foretrukket, blant annet fordi en bestemmelse som rammet selve deltakelsen ble ansett for å være for vid, og avgrensningen mot mer perifere deltakere kunne da blitt vanskelig.¹⁶⁸

3.4 Som ledd i aktivitetene til gruppen

Anvendelse av straffeloven § 60 a forutsetter at den straffbare handlingen er begått «som ledd i aktivitetene» til den kriminelle gruppen.

At handlingen må være begått «som ledd i» gruppens aktiviteter innebærer for det første et krav om at selve handlingen har en tilknytning til gruppen. For det andre kreves det tilknytning mellom gruppen og gjerningspersonen.

Kravet om den straffbare handlingens tilknytning til gruppen innebærer at overtredelsen må være av en slik art at den passer inn i gruppens kriminelle profil. Det må være en direkte tilknytning mellom den straffbare handlingen og gruppens kriminelle aktiviteter.¹⁶⁹

Handlinger som ikke har noen saklig tilknytning til gruppens gjøremål faller dermed utenfor anvendelsesområdet for § 60 a. Bruk av bestemmelsen hvor handlingen mangler direkte tilknytning til gruppens aktiviteter vil være i strid med formålet bak § 60 a, da slike handlinger ikke nødvendigvis er mer samfunnsskadelige enn andre.

Departementet presiserer ikke nærmere hva som menes med at handlingen må ha direkte tilknytning til gruppens aktiviteter, og uttaler at grensdragningen i stedet må overlates til domstolen.¹⁷⁰ Ordlyden «tilknytning» tilsier at det må være en sammenheng mellom gruppens virke og gjennomføringen av den straffbare handlingen. Formålsbetraktninger trekker i retning av at den straffbare overtredelsen bør være av en art som passer med gruppens kriminalitetsmønster, slik at deltakelsen i gruppen muliggjør en mer effektiv kriminalitetsutøvelse.

Spørsmålet om vilkåret er oppfylt i det enkelte tilfellet beror på en konkret vurdering, og det er ikke alltid lett å avgjøre om den straffbare handlingen er av en slik type som faller innenfor gruppens saklige område. Som eksempel kan nevnes fildelingsnettverk som utveksler overgrepbilder av barn. Hvis ett av medlemmene deler ulovlig anskaffet musikk i tillegg til overgrepbilder, er spørsmålet om det foreligger tilstrekkelig saklig tilknytning til gruppens aktiviteter.

---

¹⁶⁸ Ibid. s. 27.

¹⁶⁹ Ibid. s. 94 og Rt. 2012 s. 1754.

¹⁷⁰ Ibid. s. 94.

Begge overtredelsene vil innebære en ulovlig spredning av datafiler på nett. Videre vil både deling av musikk og deling av overgrepbilder være av en art som kan være vanskelig å avdekke, og spredningen kan skje i store omfang.

Det er likevel den felles interessen for deling av overgrepbilder som binder medlemmene sammen i slike fildelingsnettverk, ikke nødvendigvis interessen for musikk. Barnepornografisk materiale og musikkfiler er av svært forskjellig karakter, og straffebudene som regulerer delingen av henholdsvis musikk og overgrepbilder finnes i to ulike lover.¹⁷¹ Videre kan deling av barnepornografisk materiale straffes med fengsel i inntil tre år, mens den øvre strafferammen for ulovlig deling av musikk er fengsel i tre måneder, med mindre overtredelsen er forsettlig og det foreligger særlig skjerpene forhold.¹⁷² De ulike strafferammene gjenspeiler den verdimessige vurderingen av handlingene, og tilsier at deling av barnepornografisk materiale vil være langt mer straffverdig enn ulovlig deling av musikk. Forskjeller hva gjelder straffverdigheten trekker i retning av at deling av musikk ikke faller innenfor det saklige området til en gruppe som utveksler overgrepbilder av barn.

Samlet sett bør konklusjonen i dette tilfellet bli at kravet om saklig tilknytning ikke er oppfylt hvor et medlem av en fildelingsgruppe deler musikk i tillegg til overgrepbilder.

Det kan i denne sammenheng også vurderes om det vil være innenfor gruppens saklige område dersom et medlem av fildelingsnettverket begår en annen seksualforbrytelse mot et barn enn det som rammes av § 204 a, for eksempel overtredelse av straffeloven § 195 (1).

Både § 195 og § 204 a står i straffelovens kapittel om seksualforbrytelser, og de er begge ment å verne om barns interesser. I tillegg til slike formelle likhetstrekk vil det kunne være en faktisk forbindelse mellom utveksling av barnepornografisk materiale og medlemmers egne overgrep mot barn. Kripes uttrykker at materialet gjerne vil motivere overgrep ved å senke terskelen mellom fantasi og handling.¹⁷³ Det vil dermed kunne foreligge en direkte sammenheng mellom gruppe medlemmets overtredelse av § 195 (1) og deltakelsen i den organiserte gruppen. Samlet sett må den foreløpige konklusjonen bli at kravet om saklig tilknytning er oppfylt.

Den straffbare handlingen vil imidlertid i dette tilfellet ikke komme gruppen i seg selv til gode. Dette leder over i et annet spørsmål: Bør det stilles som tilleggsvilkår at handlingen

---

¹⁷¹ Straffeloven og åndsverksloven.

¹⁷² Straffeloven § 204 a og åndsverksloven § 54.

¹⁷³ Kripes (2003) s. 2.

begås på vegne av den organiserte gruppen, eller er det tilstrekkelig at forbrytelsen er av en art som passer med gruppens kriminalitetsmønster?

Spørsmålet oppstår hvor handlingen i seg selv er av en type som faller innenfor gruppens saklige område, men hvor den straffbare handlingen bare gagnar gjerningspersonen selv, slik som i tilfellet like over.

Forarbeidene til § 60 a trekker i retning av at det må oppstilles et slikt tilleggskrav, og departementet uttaler at «det ikke [vil] kunne ilegges noen høyere straff for promillekjøring på ‘fritiden’, selv om gjerningspersonen deltar aktivt i et nettverk av spritsmuglere».¹⁷⁴ Det samme kan utledes av forarbeidene til straffeloven § 162 c. Lovgiverne gir der uttrykk for at tilknytningskravet ikke vil være oppfylt hvor medlemmet av gruppen inngår et forbund på eget initiativ, og bare på vegne av seg selv.¹⁷⁵ Departementet fremhever videre at «[d]e straffbare handlingene må være begått av gruppen selv eller på vegne av den. Det er ikke tilstrekkelig at personer med tilknytning til gruppen på egen hånd har begått en handling av den type loven nevner».¹⁷⁶

Forarbeidene presiserer ikke nærmere hva som menes med at gjerningspersonen må opptre på vegne av gruppen. Uttalelsene trekker imidlertid i retning av at handlingen må utføres i gruppens regi, og i samsvar med dens interesser og instruksjer.

Hålogaland lagmannsretts dom fra desember 2013 er et eksempel fra rettspraksis på at handlingen ikke var begått på vegne av gruppen. Flere medlemmer og støttespillere av Hells Angels ble dømt for grove narkotikaforbrytelser. Påtalemyndigheten fant det ikke bevist at forbrytelsen ble begått på vegne av klubben Hells Angels som sådan, og tiltalen la til grunn at handlingene var begått av medlemmene på eget initiativ. Det var dermed de tiltalte i saken som utgjorde den organiserte gruppen:

«Lagretten har for alle de tiltalte, for uten N08, funnet bevist at de straffbare forholdene, som ikke er enkeltstående overtredelser, er begått som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe [...] Det er imidlertid på det rene, og lagmannsretten legger til grunn som bevist, at de straffbare forhold som de tiltalte er domfelt for ved lagrettens kjennelse ikke er utøvet i regi av Hells Angels som klubb.»¹⁷⁷

---

¹⁷⁴ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 94.

¹⁷⁵ Ibid. s. 96.

¹⁷⁶ Ibid. s. 96.

¹⁷⁷ LH-2013-137778.

På bakgrunn av forarbeider og rettspraksis må det derfor legges til grunn at handlinger som ikke begås på vegne av den kriminelle gruppen, ikke vil oppfylle kravet om saklig tilknytning. Når det gjelder medlemmet av fildelingsnettverket som overtrer § 195 (1), må konklusjonen etter dette bli at tilknytningskravet ikke er oppfylt med mindre overgrepet er utført i gruppens regi, og i samsvar med dens interesser og instruksjer.

I tillegg til at den straffbare handlingen må oppfylle vilkåret om saklig tilknytning, kreves det at gjerningspersonen kan knyttes til den organiserte gruppen. Alt fra medlemmer av gruppens indre kjerne til helt perifere deltakere kan oppfylle tilknytningskravet.¹⁷⁸

Kravet er ikke tolket spesielt strengt; gjerningspersonen trenger ikke ha hatt noen fast eller langvarig tilknytning til gruppen. Forarbeidene fremhever at også mer sporadisk kontakt vil kunne være tilstrekkelig.¹⁷⁹ Uttalelsene tyder på at også personer som ikke er egentlige gruppemedlemmer kan oppfylle vilkåret dersom de utfører oppdrag på vegne av gruppen. En slik forståelse har støtte i NOKAS-dommen, hvor retten uttaler:

«De øvrige domfelte som § 60 a kommer til anvendelse for, har lagmannsretten ikke funnet bevist var medlemmer av den organiserte kriminelle gruppen. De var imidlertid alle klar over at ranet ble utført som ledd i virksomheten til en slik gruppe. Flere av dem var nære venner av A eller kjente ham godt, særlig G.»¹⁸⁰

Også formålet bak straffeloven § 60 a taler for å gi bestemmelsen anvendelse i slike tilfeller, da utførelsen av oppdrag på vegne av gruppen muliggjør en mer effektiv kriminalitet som kan virke samfunnsskadelig. I slike tilfeller vil det likevel lettere kunne oppstå situasjoner hvor gjerningspersonen ikke har utvist tilstrekkelig skyld.¹⁸¹

Avslutningsvis nevnes det at gjerningspersonen ikke trenger å ha begått mer enn én straffbar handling for å rammes av straffeloven § 60 a, vilkåret «som ledd i» stiller ikke krav om at medlemmet begår flere straffbare overtredelser.¹⁸² Hvis imidlertid medlemmet først har utført flere straffbare handlinger i tilknytning til gruppen, vil reglene om konkurrens kunne anvendes ved siden av § 60 a.¹⁸³

---

¹⁷⁸ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 52.

¹⁷⁹ Ibid. s. 94.

¹⁸⁰ Rt. 2007 s. 1056 avs. 76.

¹⁸¹ Se punkt 3.5.

¹⁸² Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

¹⁸³ Straffeloven § 62. Se mer om konkurrensspørsmålet under punkt 4.1.2.

3.5 Skyldkravet og beviskravet

For at straffeloven § 60 a skal kunne anvendes, kreves det at gjerningspersonens skyld dekker alle de objektive vilkårene i bestemmelsen.¹⁸⁴ Dette innebærer at gjerningspersonen må ha forsett om forholdene som medfører at samarbeidet utgjør en «organisert kriminell gruppe», herunder gruppens kriminelle profil, og at den består av minst tre personer.¹⁸⁵ Videre må gjerningspersonens skyld dekke hele gjerningsinnholdet i det overtrådte straffebudet.¹⁸⁶ Til slutt må vedkommende ha forsett om at den straffbare handlingen begås som ledd i aktivitetene til den organiserte kriminelle gruppen.¹⁸⁷

Hensynet til at individer ikke skal utsettes for vilkårlige inngrep fra statsmakten har på strafferettens område gitt seg utslag i et strengt beviskrav. Beviskravet innebærer at all rimelig tvil kommer tiltalte til gode, i latinsk formel uttrykt som «in dubio pro reo». Beviskravet gjelder fullt ut ved anvendelse av straffeloven § 60 a, både for påtalemyndighetens og domstolens arbeid.¹⁸⁸

Når det gjelder påtalemyndighetens virksomhet, innebærer det strenge beviskravet at det ikke skal tas ut tiltale med mindre påtalemyndigheten er overbevist både om at vilkårene i § 60 a er oppfylt, og at dette kan bevises i retten.¹⁸⁹ For domstolens virksomhet medfører beviskravet at tiltalte ikke skal domfelles for overtredelse av § 60 a med mindre det er hevet over enhver rimelig tvil at vilkårene er oppfylt.

Det strenge beviskravet på strafferettens område skal bidra til å forhindre at uskyldige blir dømt, og at det anvendes en strengere straff enn det er grunnlag for. At kravet gjelder for både påtalemyndighetens og domstolens virksomhet understreker at ønsket om å forhindre domfellelse av uskyldige står sterkt i norsk rett.

Beviskravet vil imidlertid også begrense muligheten til å forebygge og bekjempe kriminalitet. Som nevnt over har kriminalitet som begås av organiserte grupper vist seg særlig vanskelig å

---

¹⁸⁴ Skyldkravet er forsett, og dekningsprinsippet innebærer at hele gjerningsinnholdet i § 60 a må være dekket av gjerningspersonens skyld, jf., straffeloven § 40 (1) jf. § 42 (1).

¹⁸⁵ Punkt 3.2.4 og 3.2.3.

¹⁸⁶ Punkt 3.3.

¹⁸⁷ Punkt 3.4.

¹⁸⁸ Ved tvangsmiddelbruk kreves bare den bevisovervekt som følger av den aktuelle tvangsmiddel hjemmelen.

¹⁸⁹ Riksadvokaten (2/2008) punkt 2.

avdekke og oppklare, noe som kan tale for et senket beviskrav ved anvendelse av straffeloven § 60 a.¹⁹⁰

En senket bevisterskel er likevel ikke noen god løsning på lang sikt.¹⁹¹ Strandbakken påpeker at et redusert beviskrav vil ha den konsekvens at flere uskyldige risikerer domfellelse. En økning av antallet uriktige dommer vil kunne medføre at borgerne mister tillitten til rettssystemet, med den virkning at de forholder seg likegyldige til straffelovgivningen. Likegyldigheten vil igjen kunne bidra til økt kriminalitet.

Synspunktet om at et strengt beviskrav har en viss preventiv effekt kan ha mye for seg i en del tilfeller. Det er likevel usikkert om argumentasjonen er helt treffende når det gjelder den organiserte kriminaliteten. Organiserte kriminelle grupper kjennetegnes nettopp ved at deltakerne allerede har en likegyldig holdning til straffesystemet. Det kan derfor vanskelig hevdes at beviskravet i seg selv påvirker deltakernes vilje til å begå straffbare handlinger på vegne av gruppen.

Ønsket om å forhindre at uskyldige domfelles, eller at det anvendes en strengere straff enn det er grunnlag for, gjelder dog like fullt i tilfeller hvor det er spørsmål om anvendelse av § 60 a. Heller ikke i slike situasjoner skal mistenkte utsettes for vilkårlige inngrep fra statsmakten. Ønsket om å bekjempe organiserte kriminelle grupper kan derfor ikke i seg selv begrunne en senket bevisterskel.

Det har blitt hevdet at straffeprosessloven § 216 i taler for å senke beviskravet i tilknytning § 60 a.¹⁹² Bestemmelsen oppstiller vilkår for å fremlegge overskuddsinformasjon som bevis for retten, og innebærer således et unntak fra hovedregelen om fri bevisførsel.¹⁹³ Utgangspunktet etter § 216 i er at opplysninger som stammer fra kommunikasjonkontroll ikke kan fremlegges som bevis med mindre opplysningene enten brukes for å bevise det forholdet som begrunnet kontrollen (b), eller som bevis for et annet forhold som i seg selv ville kunne ha begrunnet slik kontroll (c). Bestemmelsen bygger på to hovedhensyn.¹⁹⁴ For det første er det ønskelig å forhindre at informasjon om politiets bruk av kommunikasjonkontroll blir kjent for de kriminelle miljøene. For det andre tilsier hensynet

---

¹⁹⁰ Punkt 2.1.

¹⁹¹ Strandbakken (2003) s. 72. Strandbakkens vurdering er heller ikke direkte knyttet til den organiserte kriminaliteten, men gjelder bevisterskelens preventive virkning generelt.

¹⁹² Se Prosjekt Catch sin høringsuttalelse, gjengitt i Ot.prp nr. 62 (2002–2003) s. 47.

¹⁹³ Det ulovfestede prinsippet om fri bevisførsel innebærer at partene som utgangspunkt kan fremlegge alle bevis vedrørende saken, og at retten tar stilling til disse etter en fri bevisvurdering.

¹⁹⁴ Osnes (2013) s. 45.

til personvern og privatlivets fred at opplysninger som fremkommer gjennom skjult etterforskning brukes med varsomhet.

Anvendelse av § 60 a vil innebære en heving av strafferammen, og kan derfor bidra til å oppfylle vilkårene for kommunikasjonskontroll. Hvor påtalemyndigheten senere ikke er overbevist om at vilkårene i § 60 a er oppfylt, og derfor unnlater å ta ut tiltale etter bestemmelsen, risikeres det at opplysningene som fremkommer gjennom kontrollen ikke kan brukes som bevis som følge av § 216 i. Dersom beviskravet for anvendelse av § 60 a senkes, vil opplysningene lettere kunne føres som bevis i medhold av § 216 i (1) bokstav b.

Argumentet vil trolig ha mindre vekt etter at § 216 i ble endret i 2013.¹⁹⁵ Uansett vil bevisavskjæring etter § 216 i ikke kunne begrunne et redusert beviskrav etter straffeloven § 60 a.¹⁹⁶ Et senket beviskrav harmonerer dårlig med norsk strafferettstradisjon, og prinsippet om rimelig tvil til gode må gjelde også ved anvendelsen av § 60 a. Dersom beviskravet har uønskede virkninger for adgangen til å fremlegge og vektlegge bevis, må det i stedet vurderes å endre bevisavskjæringsregelen ytterligere.

Personer som er mistenkt for overtredelse av § 60 a skal etter dette hverken tiltales eller domfelles etter bestemmelsen med mindre det er hevet over enhver rimelig tvil at vedkommende har oppfylt alle vilkårene for straffeansvar.

4 Straffeutmålingen og bestemmelsens prosessuelle betydning

4.1 Straffeutmålingen

4.1.1 Generelt

Dersom straffeloven § 60 a kommer til anvendelse, er utgangspunktet at maksimumsstraffen kan forhøyes inntil det dobbelte.¹⁹⁷ Strafferammen kan likevel ikke settes opp med mer enn

---

¹⁹⁵ Ved lov 21. juni 2013 nr. 86 ble det åpnet for at beviset kan føres dersom det «etter sakens art og forholdene ellers ikke vil være et uforholdsmessig inngrep, og oppklaring av forholdet uten bruk av opplysningene i vesentlig grad ville ha blitt vanskeliggjort», jf. § 216 i (1) bokstav d. Anvendelse av § 60 a vil ha betydning ved forholdsmissighetsvurderingen, se nedenfor under punkt 4.2.2

¹⁹⁶ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 52.

¹⁹⁷ Straffeloven § 60 a (1) siste punktum.

5 års fengsel.¹⁹⁸ Det følger videre av straffeloven § 17 (1) bokstav a at straffen ikke kan overstige 20 års fengsel, med mindre § 17 (1) bokstav b kommer til anvendelse.

Som nevnt over er adgangen til å skjerpe straffen fakultativ; straffeloven § 60 a pålegger ingen plikt for domstolen til å forhøye straffen når en handling er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.¹⁹⁹ Lovgiver fremhever at retten «i det enkelte tilfelle [må] fastsette en straff som er rimelig og rettfærdig».²⁰⁰ Straffeutmålingen må dermed alltid bero på en skjønnsmessig og individuell vurdering.

Betydningen av at § 60 a er overtrådt er behandlet blant annet i Rt. 2006 s. 669 og i Rt. 2008 s. 1217 (Wonderboy). Førstnevnte gjaldt organisering av prostitusjonsvirksomhet i Norge, hvor domfelte hadde en sentral rolle i gruppen. I Wonderboy-saken hadde gjerningspersonene gjort seg skyldige i narkotikaforbrytelser og grove helerier. Også her var det snakk om deltakere med viktige posisjoner i den organiserte aktiviteten.

I dommen fra 2006 var tiltalte i kjerneområdet av § 60 a, og førstvoterende uttalte at det vil ha «stor betydning» ved straffeutmålingen at bestemmelsen kommer til anvendelse.²⁰¹ Dette følges opp i Wonderboy-dommen, hvor førstvoterende uttalte at det normalt vil ha vesentlig betydning at § 60 a er overtrådt, og at dette vil komme «tungt inn ved utmålingen av straffen for flere av de domfelte».²⁰²

Også forarbeidene fremhever behovet for å skjerpe straffen vesentlig når handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.²⁰³ En gradvis skjerping i utmålingspraksis ble ikke ansett som tilstrekkelig; lovgiver ønsket en markant økning i straffenivået i forhold til tidligere praksis.²⁰⁴

Dersom bestemmelsen skal ha en avskrekkende effekt, er det viktig at det skjer en følbart skjerping av straffen. Hvor mye straffen skal skjerpes i det enkelte tilfellet vil bero på en individuell vurdering av hver enkelt tiltalt. Ved vurderingen vil gjerningspersonens rolle i gruppen og omfanget av den organiserte kriminaliteten være sentrale momenter.²⁰⁵ Ved

---

¹⁹⁸ Dette endres ved straffeloven av 2005 § 79, hvor straffen kan heves med 6 års fengsel.

¹⁹⁹ Punkt 2.1.

²⁰⁰ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

²⁰¹ Rt. 2006 s. 669 avs. 18.

²⁰² Rt. 2008 s. 1217 avs. 42 og 45.

²⁰³ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

²⁰⁴ Ibid. s. 50.

²⁰⁵ Ibid. s. 93.

sammenlikningen med straffeutmålingen i tidligere rettspraksis vil det være av betydning om, og eventuelt i hvilken utstrekning, organisasjonsmomentet der er tillagt vekt.²⁰⁶

Vektleggingen av gjerningspersonens rolle kan medføre at § 60 a tillegges liten vekt hvor vedkommende har hatt en mindre sentral posisjon i gruppen. Et eksempel fra rettspraksis er Borgarting lagmannsretts dom av 19. november 2013.²⁰⁷ I dommen ble ti personer funnet skyldige i smugling av brennevin, øl og sigaretter fra Polen til Norge som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Om betydningen av at § 60 a kommer til anvendelse uttaler lagmannsretten: «Det bemerkes særskilt at selv om straffeloven § 60 a kommer til anvendelse i dette tilfellet, får det ingen stor betydning for utmålingen av straff fordi [det] ikke er ført bevis for at noen av de tiltalte har hatt en ledende posisjon i den kriminelle gruppen som organiserer smuglingen til Norge.»

Lagmannsretten la ingen stor vekt på at forholdet ble rammet av § 60 a, da ingen av de tiltalte hadde noen ledende rolle i gruppen. Samme synspunkt kommer til uttrykk i Sør-Trøndelag tingretts dom av 6. mai 2014.²⁰⁸ Tingretten uttaler, med henvisning til den nevnte lagmannsrettsavgjørelsen, at «[r]ettspraksis viser at for tiltalte med underordnede roller har § 60 a begrenset betydning ved straffeutmålingen». Videre bemerkes at overtredelsen av § 60 a «ikke vil påvirke straffutmålingen nevneverdig».

Rettspraksis frem til lovendringen viser med dette at anvendelse av § 60 a har blitt tillagt stor vekt hvor tiltalte har vært i kjerneområdet av bestemmelsen. Hvor gjerningspersonen har hatt en mer avledet tilknytning til gruppen, kan det syntes som om bestemmelsen i mindre grad har fått en straffeskjerpene virkning.²⁰⁹ Ved lovendringen i 2013 ble det ikke gjort forandringer i ordlyden hva gjelder bestemmelsens virkning for straffeutmålingen. Departementet fremhever imidlertid at utvidelsen av bestemmelsens anvendelsesområde åpner for en vesentlig skjerpning av straffen også for andre personer enn bakmenn og sentrale

---

²⁰⁶ Rt. 2007 s. 399 avs. 17. Dette er senere fulgt opp i Rt. 2008 s. 1217, Rt. 2010 s. 1283, og Rt. 2012 s. 283. I Rt. 2010 s. 1283 var organisasjonsmomentet tillagt vekt i rettsavgjørelsen som ble benyttet som sammenlikningsgrunnlag. Høyesterett uttaler i avsnitt 16 at det i slike tilfeller ikke vil være rom for å skjerpe straffen ytterligere som følge av § 60 a. Siden domstolen også før vedtakelsen av § 60 a tilla organisasjonsmomentet vekt, var det uten betydning at den tidligere avgjørelsen ble avsagt før bestemmelsens ikrafttredelse.

²⁰⁷ LB-2013-78380.

²⁰⁸ TSTRO-2013-83021.

²⁰⁹ Se også Meld. St. 7 (2010–2011) s. 99 som uttrykker at rettspraksis gir indikasjoner på at § 60 a ikke har fått tilstrekkelig straffeskjerpene virkning.

deltakere.²¹⁰ Det skal derfor normalt gis et påslag i straffen hvor gjerningspersonen rammes av § 60 a.²¹¹

Etter dette er det usikkert om det fremdeles vil ha like stor betydning at gjerningspersonen ikke har hatt en ledende eller sentral rolle i gruppen.²¹² I forbindelse med lovendringen henviser departementet riktignok til de gamle forarbeidene, hvor lovgiver uttrykker at det ikke alltid vil være rimelig å skjerpe straffen i forhold til helt perifere aktører.²¹³ Uttalelsen må imidlertid ses i sammenheng med høringsinstansenes bemerkninger, herunder riksadvokatens fremhevelse av at det kan virke urimelig å skjerpe straffen hvor ressursvake personer utnyttes av bakmenn.²¹⁴ Det er ikke like naturlig å unnlate skjerping av straffen for personer som har liten tilknytning til gruppen, men som forsettlig yter viktig bistand som ledd i gruppens aktiviteter.²¹⁵ Ofte vil disse deltakerne kunne spille en betydningsfull rolle for bakmennenes mulighet til å utøve kriminalitet.²¹⁶ Dersom bestemmelsen skal ha en preventiv effekt, bør det normalt foretas en skjerping av straffen også for slike aktører.

Selv om § 60 a etter lovendringen vil ramme en videre personkrets, må det fremdeles foretas en individuell vurdering av hvor mye straffen skal skjerpes i det enkelte tilfellet. I denne sammenheng vil det også i dag være relevant å vurdere omfanget av den kriminelle aktiviteten og hvilken rolle den tiltalte har hatt i gruppen.²¹⁷

4.1.2 Forholdet til straffeloven § 62

Dersom gjerningspersonen har begått flere straffbare overtredelser i tilknytning til gruppen, kan straffeloven § 60 a anvendes ved siden av reglene om konkurrans i § 62.²¹⁸ Straffeloven § 60 a kan også anvendes ved siden av § 61 om gjentakelse, men det vil her fokuseres på forholdet til § 62.

---

²¹⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77.

²¹¹ Ibid. s. 77.

²¹² Se LB-2013-78380 og TSTRO-2013-83021.

²¹³ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77 og Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

²¹⁴ Se riksadvokatens høringsuttalelse, gjengitt i Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 46–47.

²¹⁵ Se for eksempel mindretallets uttalelse i Rt. 2010 s. 1283.

²¹⁶ Se for eksempel LB-2007-191484 hvor lagmannsretten uttaler at E hadde en helt underordnet posisjon i gruppen, men at hans handlinger var nødvendige for gruppens operasjoner. Anvendelsen av § 60 a ble tillagt «noe vekt» i skjerpende retning.

²¹⁷ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77 med henvisning til Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

²¹⁸ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 93.

Reglene om konkurrans åpner for å doble strafferammen hvor gjerningspersonen i en eller flere handlinger har begått flere straffbare overtredelser.²¹⁹ At reglene om konkurrans kan anvendes ved siden av straffeloven § 60 a innebærer at strafferammen kan bli doblet to ganger.

Anvendelse av § 62 ved siden av § 60 a vil ha størst konsekvenser overfor de mindre alvorlige lovbruddene. Hvis gjerningspersonen for eksempel begår to underslag som ledd i aktivitetene til en organisert gruppe, heves den øvre strafferammen fra 3 år til 12 år.

På den ene siden kan man anføre at strafferammen i slike tilfeller blir urimelig høy, da maksimumsstraffen beveger seg et stykke bort fra den opprinnelige øvre strafferammen. På den annen side vil unnlattelse av å bruke § 62 ved siden av § 60 a innebære at man utelater å markere at gjerningspersonen har begått mer enn én straffbar handling. Man får i et slikt tilfelle ikke frem forholdets totale straffverdighet. Lovens løsning er derfor at bestemmelsene kan brukes side om side, men at den konkrete straffen må fastsettes ut fra hva som vil virke rimelig og rettferdig. Departementet rettferdiggjør en slik ordning ved å henvise til at norsk rett tradisjonelt opererer med vide strafferammer, og at straffen normalt settes et stykke under maksimumsstraffen.²²⁰

Adgangen til å anvende § 60 a sammen med § 62 vil endres når straffeloven av 2005 § 79 trer i kraft. Etter den nye bestemmelsen kan strafferammen heves dersom «en eller flere av situasjonene i bokstav a til c» foreligger. Dette innebærer at skjerpelse på grunn av konkurrans, gjentakelse og deltakelse i en organisert kriminell gruppe ikke lenger kan kombineres.²²¹ Bakgrunnen for endringen var kritikken fra flere høringsinstanser mot at §§ 60 a, 61 og 62 skulle kunne medføre en dobling av strafferammen i flere omganger, og dermed åpne for en strafferamme som kunne virke urimelig høy.²²² Det ble ikke foretatt noen tilsvarende modifikasjon ved endringen av straffeloven § 60 a i 2013. Frem til den nye straffeloven trer i kraft vil gjerningspersonen fremdeles risikere at strafferammen fordobles flere ganger som følge av at §§ 60 a, 61 og 62 anvendes sammen.

---

²¹⁹ Den øvre strafferammen kan likevel ikke overstige summen av de øvre strafferammene i bestemmelsene gjerningspersonen er tiltalt for å ha overtrådt, se Eskeland (2013) s. 450. Anvendelse av straffeloven § 62 kan heller ikke medføre en strafferamme som overstiger 20 års fengsel, med mindre minst ett av forholdene kan straffes med fengsel i 21 år, se straffeloven § 17 (1) bokstav a og b.

²²⁰ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 51–52.

²²¹ Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 469. Straffeloven § 79 bokstav a gjelder konkurrans, bokstav b omhandler gjentakelse, og bokstav c gir grunnlag for å skjerpe straffen når en handling er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.

²²² Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) s. 469.

Avslutningsvis bør det vurderes om § 60 a kan anvendes sammen med bestemmelser som hever strafferammen hvor overtredelsen anses som grov, eller fordi det foreligger særlig skjerpene omstendigheter.²²³ Ofte vil det ved vurderingen av om det foreligger skjerpene forhold tas hensyn til om handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. I visse tilfeller vil også ordlyden i straffebudet uttrykkelig angi at det skal tillegges vekt at overtredelsen er organisert.²²⁴ Dette kan tilsi at det er lite rom for å anvende § 60 a i tillegg. Ordlyden i § 60 a utelukker likevel ikke at bestemmelsen også kan anvendes sammen med slike straffebud, og således medføre en ytterligere forhøyelse av strafferammen.²²⁵ En forutsetning for dette vil være at det foreligger andre skjerpene forhold enn at handlingen er utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe. I motsatt fall vil organisasjonsmomentet medføre straffeskjerpelse i to omganger.

4.2 Prosessuell betydning

4.2.1 Innledning

Av straffeloven § 60 a (3) fremgår det at «Forhøyelse av maksimumsstraffen etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, hvis ikke annet er bestemt.»

Dette innebærer blant annet at straffeloven § 60 a får betydning ved beregningen av foreldelsesfristene, jf. straffeloven § 67 (1). Drøftelsen i det følgende vil imidlertid konsentrere seg om bestemmelsens prosessuelle konsekvenser, nærmere bestemt betydningen for tvangsmiddelbruken (4.2.2.), påtalekompetansen (4.2.3) og ankebehandlingen (4.2.4).

4.2.2 Etterforskningen – tvangsmidler

Strafferammene har betydning for politietatens mulighet til å benytte tvangsmidler under etterforskningen. En del tvangsmidler stiller som vilkår at lovbruddet som etterforskes åpner for fengselsstraff av en bestemt lengde.²²⁶ De ekstraordinære tvangsmidlene forutsetter i tillegg gjerne høyere strafferammer enn de tradisjonelle tvangsmidlene.²²⁷

---

²²³ Se for eksempel straffeloven § 162 (2) og (3).

²²⁴ Se for eksempel straffeloven § 132 a (3).

²²⁵ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 53.

²²⁶ Se for eksempel straffeprosessloven § 194.

²²⁷ Eksempler på ekstraordinære metoder er straffeprosessloven § 200 a om hemmelig ransaking og straffeprosessloven § 216 a om kommunikasjonsavlytting, som begge krever en strafferamme på 10 års fengsel eller mer.

Straffeloven § 60 a gjør det mulig å benytte tvangsmidler i tilfeller hvor kravet til strafferammen vanligvis ville stengt for det. Bestemmelsene om tvangsmidler inneholder ingen reservasjon når det gjelder forhøyelse av straffen etter § 60 a, slik som i visse tilfeller gjelder for gjentakelse og konkurrens.²²⁸

Det finnes også eksempler på at straffeloven § 60 a er oppstilt som vilkår for å anvende bestemte tvangsmidler. Dette gjelder blant annet ved romavlytting i straffeprosessloven § 216 m (1) bokstav b, og ved preventiv etterforskning i straffeprosessloven § 222 d (1) bokstav b.

Til slutt kan det nevnes at anvendelse av straffeloven § 60 a også har betydning ved vurderingen av om tvangsmiddelet er av vesentlig betydning for å oppklare saken og dermed forholdsmessig.²²⁹ Her utgjør § 60 a bare et moment ved skjønnsutøvelsen, og har derfor ikke slik selvstendig betydning som ved de to tilfellene nevnt over.

Straffeloven § 60 a vil med dette ha betydning for reglene om tvangsmidler på flere måter. Hensynet til mistenktes personvern og rettssikkerhet tilsier at § 60 a ikke bør utvide adgangen til tvangsmiddelbruk med mindre det foreligger et klart behov for det. Departementet drøfter dette i forarbeidene, og uttaler at det ikke er ønskelig å gjøre unntak fra de prosessuelle konsekvensene av bestemmelsen hva gjelder tvangsmidlene. Dette begrunnes ved å henvise til den økte straffverdigheten ved organiserte kriminelle grupper: «Den økte straffverdigheten som gjør seg gjeldende for denne type handlinger, bør ikke bare føre med seg strengere straffereaksjoner, men også medføre at det kan tas i bruk de etterforskningsmetoder som er beregnet på handlinger av en slik alvorlighetsgrad.»²³⁰

Sett i sammenheng med at de organiserte kriminelle gruppene kan være vanskelig å avdekke og bekjempe, er dette en løsning som kan forsvares. Det er dog viktig med prosedyrer som sikrer at vilkårene for tvangsmiddelbruk faktisk er oppfylt, slik at hensynet til å oppklare kriminaliteten ikke overstyrer individets behov for rettssikkerhet.

---

²²⁸ Se for eksempel straffeprosessloven § 216 a (1).

²²⁹ Det generelle forholdsmessighetskravet følger av straffeprosessloven § 170 a. Straffeloven § 60 a vil også ha betydning ved forholdsmessighetsvurderingen etter straffeprosessloven § 216 i (1) bokstav d, se note 195.

²³⁰ Ot.prp. nr. 62 (2002–2003) s. 41.

4.2.3 Påtalen – påtalekompetanse

Strafferammen er også av betydning for reglene om påtalekompetanse i straffeprosessloven kapittel 7. Det er en absolutt prosessforutsetning at tiltalen er tatt ut av kompetent påtalemyndighet, og domstolen skal av eget tiltak avvise saken dersom påtalekompetanse mangler, jf. straffeprosessloven § 81 jf. § 63. Feilen kan likevel rettes inntil dom er avsagt i første instans, jf. straffeprosessloven § 285.²³¹ Hvis feilen ikke blir rettet, utgjør den en absolutt opphevelsesgrunn dersom det ankes over feilen, forutsatt at dommen er fellende, jf. § 343 (2) nr. 2 og (3). I tilfeller hvor det ikke ankes over manglende påtalekompetanse, vil domstolen likevel kunne ta hensyn til feilen av eget tiltak etter straffeprosessloven § 342 (2) nr. 3 eller nr. 4.²³² Også i disse tilfellene skal underinstansens dom normalt oppheves.²³³

Utgangspunktet etter straffeprosessloven § 66 er at statsadvokaten avgjør tiltalespørsmålet i saker om forbrytelser, med mindre det hører under Kongen i statsråd eller riksadvokaten.²³⁴ Et unntak fra dette finnes i straffeprosessloven § 67 (2) bokstav b. Bestemmelsen gir politiet påtalekompetanse ved forbrytelser, hvor strafferammen ikke overstiger 1 års fengsel.²³⁵

Dersom det nedlegges påstand om at den straffbare handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe, vil den øvre strafferammen heves til det dobbelte. Påstand om anvendelse av straffeloven § 60 a vil dermed kunne medføre at strafferammen overstiger 1 års fengsel. I så fall vil politiet miste sin kompetanse for disse forbrytelsene, jf. straffeprosessloven § 67 (2) bokstav b jf. § 66. Spørsmålet om hvem som har påtalekompetanse vil dermed kunne bero på om det i tiltalen nedlegges påstand om anvendelse av straffeloven § 60 a.

---

²³¹ Rt. 1970 s. 833.

²³² Straffeprosessloven § 342 (2) nr. 3 stiller som vilkår at feilen har virket til skade for siktede, i motsetning til nr. 4, som ikke oppstiller et slikt krav.

²³³ Rt. 1999 s. 456.

²³⁴ Tiltalekompetansen er normalt forstått som en kompetanse til å avgjøre påtalespørsmålet også på andre måter, se Hov (2010) s. 493.

²³⁵ Med politiet menes her politijuristene som hører med til påtalemyndigheten, jf. straffeprosessloven § 55 nr. 3. Politiet har i tillegg fått tildelt påtalekompetanse ved overtredelse av nærmere angitte straffebud, se § 67 bokstav c og d. Kompetansen etter § 67 bokstav c og d er ikke avhengig av strafferammen, og vil derfor ikke berøres av straffeloven § 60 a.

Hensynet til en effektiv strafferettspleie kan tale mot å gi straffeloven § 60 a betydning for politiets påtalekompetanse.²³⁶ På den annen side er kompetansen i straffeprosessloven kapittel 7 i stor grad fordelt mellom påtalemyndighetens organer ut fra overtredelsenes alvorlighetsgrad.²³⁷ Siden § 60 a gjerne anvendes i alvorlige og komplekse tilfeller, kan effektivitetshensyn alene ikke begrunne unntak når det gjelder påtalekompetansen.

4.2.4 Domstolsbehandlingen – anke

Det hører under skyldspørsmålet å avgjøre om en straffbar handling er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe.²³⁸

Utgangspunktet etter straffeprosessloven § 352 er at retten skal settes med lagrette dersom det ankes over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, og saken gjelder en forbrytelse som kan medføre seks års fengsel eller mer. Heving av strafferammen etter straffeloven § 60 a kommer ikke i betraktning.²³⁹ At handlingen er begått som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe har derfor ikke betydning for rettens sammensetning.

Anvendelsen av § 60 a har imidlertid betydning for vurderingen av om saken skal slippes inn til ankebehandling. Etter straffeprosessloven § 321 (3) er utgangspunktet at domfelte har et ubetinget krav på ankebehandling, dersom saken gjelder forbrytelse med strafferamme på 6 års fengsel eller mer. Det er ikke gjort unntak for heving av strafferammen etter straffeloven § 60 a. Anvendelse av bestemmelsen kan derfor medføre at den domfelte får et ubetinget krav på overprøving.

En slik løsning kan innebære økt saksbehandlingstid. Formålet bak straffeprosessloven § 321 er imidlertid å sikre at alle som domfelles for en alvorlig forbrytelse får mulighet til å prøve saken i to instanser.²⁴⁰ Med tanke på at straffeloven § 60 a gjerne anvendes i alvorlige tilfeller, kan økt saksbehandlingstid ikke begrunne unntak etter straffeprosessloven § 321.

---

²³⁶ Etter straffeprosessloven § 67 (1) er det politiet som etterforsker alle straffbare handlinger. Hvor politiet mangler påtalekompetanse må saken videresendes til kompetent påtalemyndighet når etterforskningen er fullført. Forberedelse av saken på to eller tre nivåer vil nødvendigvis ta lenger tid enn hvor politiet selv avgjør påtalespørsmålet.

²³⁷ I dette ligger en presumpsjon for at overordnet påtalemyndighet vil sikre bedre kvalitet på avgjørelsene enn sine underordnede, jf. Ot.prp. nr. 98 (2002–2003) s. 17.

²³⁸ Rt. 2006 s. 120 avs. 42. Det hører inn under straffespørsmålet å avgjøre hvilken betydning anvendelse av § 60 a skal ha for straffeutmålingen.

²³⁹ Straffeprosessloven § 352 (3).

²⁴⁰ Prop. 131 L (2012–2013) s. 77.

I denne sammenheng er det også relevant å trekke frem at Høyesterett har begrenset kompetanse til å prøve bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet, jf. straffeprosessloven § 306 (2). Dette innebærer at spørsmålet om de faktiske vilkårene i straffeloven § 60 a er oppfylt vil bli endelig avgjort i underinstansen.²⁴¹

Dette gjelder også hvor forholdet pådømmes første gang i lagmannsretten i medhold av straffeprosessloven § 331 (2).²⁴² Bestemmelsen gir grunnlag for å utvide tiltalen under ankebehandlingen innenfor samme straffbare forhold. Forholdets identitet vil ikke endres ved anvendelse av straffeloven § 60 a, og bestemmelsen kan derfor bringes inn som del av samme forhold i medhold av straffeprosessloven § 331 (2).²⁴³ Når tiltalen på denne måten utvides til å omfatte straffeloven § 60 a vil domfelte miste muligheten til å få prøvd bevisbedømmelsen under § 60 a i to instanser.

---

²⁴¹ Det er i rettspraksis gjort unntak fra hovedregelen i straffeprosessloven § 306 (2) for tilfeller hvor «bevisbedømmelsen strider mot vitterlige kjensgjerninger eller klare og uomtvistelige faktiske forhold, eller at retten har misforstått bevis», jf. Rt. 2011 s. 1455 avs. 43. Slike tilfeller blir å betrakte som saksbehandlingsfeil, jf. Rt. 2009 s. 801 avs. 23, og dommen skal oppheves hvis feilen antas å ha innvirket på innholdet, jf. straffeprosessloven § 343 (1).

²⁴² Rt. 2011 s. 1455.

²⁴³ Rt. 2011 s. 1153 avs. 17.

5 Lov- og forarbeidregister

Lovgivning

Norske lover

Gjeldende lover:

Grunnloven	Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven) av 17. mai 1814.
Straffeloven	Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10.
Åndsverkloven	Lov om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven) av 12. mai 1961 nr.2.
Straffeprosessloven	Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr. 25.
Menneskerettsloven	Lov om styrking av menneskerettigheters stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr. 30.

Endringslover:

Lov om endringer i straffeloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.) av 4. juli 2003 nr. 78.

Lov om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.) av 21. juni 2013 nr. 85.

Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (behandling og beskyttelse av informasjon) av 21. juni 2013 nr. 86.

Lover som ikke har trådt i kraft:

Straffeloven Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr. 28.

Utenlandske lover

Gjeldende lover:

Straffeloven	Lovbekendtgørelse nr. 871 af 4. juli 2014. Straffeloven [Danmark]
Retsplejeloven	Lovbekendtgørelse nr. 1139 af 24. september 2013. Retsplejeloven [Danmark]
Brottsbalken	Brottsbalk (1962:700) [Sverige]

Endringslover:

Lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) lov nr. 436 af 10. juni 2003 [Danmark]

Forarbeider

Norske forarbeider

Ot.prp. nr. 62 (2002–2003)	<i>Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)</i>
Ot.prp. nr. 98 (2002–2003)	<i>Om lov om endringer i straffeprosessloven (utvidelse av politijuristenes påtalekompetanse mv.)</i>
Ot.prp. nr. 90 (2003–2004)	<i>Om lov om straff (straffeloven)</i>
Ot.prp. nr. 8 (2007–2008)	<i>Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandlinger, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet)</i>

Innst. O. nr. 118 (2002–2003)	<i>Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet og menneskehandel, gjengangerstraff mv.)</i>
Prop. 131 L (2012–2013)	<i>Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.)</i>
NOU 1997: 15	<i>Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet. Delutredning II</i>
NOU 2000: 6	<i>Lillehammer-saken. Omstendigheter rundt drapet på Ahmed Bouchikhi den 21. juli 1973 og sakens senere håndtering av norske myndigheter</i>
NOU 2002: 4	<i>Ny straffelov. Straffelovkommisjonens delutredning VII</i>
NOU 2009: 15	<i>Skjult informasjon - åpen kontroll. Metodekontrollutvalgets evaluering av lovgivningen om politiets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling av informasjon i straffesaker</i>
Meld. St. 7 (2010–2011)	<i>Kampen mot organisert kriminalitet– en felles innsats</i>
Høringsnotatet (2012)	<i>Høring – kriminalisering av forberedelse til terrorhandling, utvidet adgang til tvangsmiddelbruk, og endringer i straffeloven 1902 § 60 a</i>
<u>Utenlandske forarbeider</u>	
Betænkning nr. 218	<i>Betænkning 2003-05-22 nr. 218 over Forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Bekæmpelse af rockerkriminalitet og anden organiseret kriminalitet) [Danmark]</i>
Prop. 2002/03:146	<i>Sveriges tillträde till Förenta nationernas konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet. [Sverige]</i>

6 Domsregister

Rt. 1936 s. 612
Rt. 1970 s. 833
Rt. 1998 s. 1679
Rt. 1999 s. 456
Rt. 2002 s. 599
Rt. 2006 s. 120
Rt. 2006 s. 669
Rt. 2007 s. 399
Rt. 2007 s. 744
Rt. 2007 s. 1056 (NOKAS)
Rt. 2008 s. 1217 (Wonderboy)
Rt. 2009 s. 801
Rt. 2010 s. 1283
Rt. 2011 s. 1153
Rt. 2011 s. 1455
Rt. 2012 s. 283
Rt. 2012 s. 705
Rt. 2012 s. 1754
Rt. 2011 s. 1789
Rt. 2013 s. 1153
Rt. 2014 s. 466

Frostating lagmannsretts dom av 16. juni 2005 (LF-2005-948)
Borgarting lagmannsretts dom av 7. januar 2008 (LB-2007-103906)
Borgarting lagmannsretts dom av 23. mai 2008 (LB-2007-191484)
Borgarting lagmannsretts dom av 16. juni 2008 (LB-2008-20980)
Borgarting lagmannsretts dom av 31. januar 2011 (LB-2009-202109)
Borgarting lagmannsretts dom av 1. mars 2011 (LB-2010-167904)
Eidsivating lagmannsretts dom av 6. juni 2011 (LE 2011-35643)
Borgarting lagmannsretts dom av 19. november 2012 (LB-2013-78380)
Hålogaland lagmannsretts dom av 5. desember 2013 (LH-2013-137778)
Sør-Trøndelag tingretts dom av 6. mai 2014 (TSTRO-2013-83021)

7 Litteraturliste

- Eckhoff (2001) Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utg ved Jan E. Helgesen. Oslo, 2001.
- Eskeland (2013) Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 3. utg. Oslo, 2013.
- Hov (2010) Hov, Jo. *Innføring i prosess II*. Oslo, 2010.
- Husabø (1999) Husabø, Erling Johannes. *Straffeansvarets periferi: Medverking, forsøk, førebuing*. Bergen, 1999.
- Høgberg (2000) Høgberg, Alf Petter. *Om reelle hensyn og deres betydning for grensen mellom straffbare og straffrie handlinger*. I: Tidsskrift for rettsvitenskap (2000) s. 525–649. [Sitert fra lovdata]
- Larsson (2004) Larsson, Paul. *Organisert kriminalitet – myter og realiteter, Om behovet for en kunnskapsorientert analytisk tilnærming til den organiserte kriminaliteten*. I: Organisert og økonomisk kriminalitet : myter og realiteter, PHS Forskning 2004:2 (2004) s. 31–42.
(<http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/175026/1/Orgogokokrim.pdf>) [Sitert 30. september 2014]
- Larsson (2008) Larsson, Paul. *Organisert kriminalitet*. Oslo, 2008.
- Matningsdal (2008) Matningsdal, Magnus. *Medvirkning til straffbare handlinger – hovedpunkter*. I: Jussens Venner (2008) s. 357–383. [Sitert fra lovdata]
- Mæland (2012) Mæland, John Henry. *Norsk alminnelig strafferett*. Bergen, 2012.
- Nielsen (2013) Nielsen, Gorm Toftegaard. *Strafferet I - Ansvar*. 4. utg. København 2013.

- Osnes (2013) Osnes, Anett Beatrix. *Bruk av materiale fra hemmelig avlytting av kommunikasjon som bevis i straffesak – abusos non tollit usum?* Avhandling for graden Ph.d. Tromsø, 2013.
- Strandbakken (2003) Strandbakken, Asbjørn. *Uskyldspresumsjonen: «In dubio pro reo»*. Bergen, 2003.
- Von Lampe (2005) Von Lampe, Klaus. *Organised Crime in Europe: Conceptions and Realities*. I: *Policing: A Journal of Policy and Practice* (2008) s. 7–17. (<http://www.organized-crime.de/KlausvonLampeOCEuropePolicing2008.pdf>) [Sitert 27. oktober 2014]

Rapporter og vedtak

- Kripos (2003) Kriminalpolitisenralen. *Overgrep som samfunnet ikke aksepterer*. Mai, 2003. (https://tips.kripos.no/Upload/KRIPOS%20Tips/Overgrep_som_samfunnet_ikke_aksepterer.pdf) [Sitert 21. september 2014]
- Kripos (2010) Kripos. *Situasjonsbeskrivelse – mobile vinningskriminelle i Norge*. August, 2010. (https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_854.pdf) [Sitert 2. november 2014]
- Kripos (2013) Kripos. *Den organiserte kriminaliteten i Norge – trender og utfordringer 2013-2014*. Januar, 2013. (https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/kripos/Vedlegg_2014.pdf) [Sitert 4. oktober 2014]
- Politidirektoratet (2005) Politidirektoratet. *Prosjekt organisert kriminalitet*. Publikasjon nr. 6/2005. (https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_262.pdf) [Sitert 20.11.2014]
- Politidirektoratet (2014a) Politidirektoratet. *Anmeldt kriminalitet og straffesaksbehandling 2013 Kommenterte STRASAK-tall*. Januar, 2014. (https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2393.pdf) [Sitert 10. oktober 2014]

- Politidirektoratet (2014b)   Politidirektoratet. *Forebygge og bekjempe kriminalitet fra énprosentmiljøet og kriminelle MC-gjenger – Håndbok for politi og kommunale myndigheter*. Februar, 2014.
(https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2456.pdf) [Sisert 2. august 2014]
- Politidirektoratet (2014c)   Politidirektoratet. *Tendenser i kriminaliteten - utfordringer i Norge 2014*. Mars, 2014.
(https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/politidirektoratet/Vedlegg_2560.pdf) [Sisert 14. oktober 2014]
- Riksadvokaten (2008)   Rundskriv fra Riksadvokaten nr. 2 (2008), *Mål og prioriteringer for virksomheten ved statsadvokatembetene – 2008*. Mars, 2008.
(<http://riksadvokaten.no/filestore/Dokumenter/2008/Rundskrivnr2for2008-Mlogprioriteringerforvirksomhetenvedstatsadvokatembetene2008.pdf>) [Sisert 3. september 2014]

8 Andre kilder

Internasjonale kilder

Palermo-konvensjonen	The United Nations Convention against Transnational Organized Crime. Palermo 15. november 2000
Fellesaksjon 1998/733/JHA	Joint action 98/733/JHA of 21 December 1998 adopted by the Council on the basis of Article K.3 of the Treaty on European Union, on making it a criminal offence to participate in a criminal organization in the Member States of the European Union. Brussel, 21. desember 1998.
Rammebeslutning 2008/841/JHA	Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organised crime. Luxembourg 24. oktober 2008.
EMK	Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Roma, 4. november 1950

Nettsider

Karnov Danmark sin elektroniske lovkommentar til straffeloven § 81 a ved Michael Elmer, vicepræsident, Sø- og Handelsretten.

(http://jura.karnovgroup.dk/document/7000644894/3?versid=197-1-2001#LBKG2014871_P81A) [Sitert 20. oktober 2014]

Gigatribe, Why use GigaTribe? (<http://www.gigatribe.com/en/product>) [Sitert 10. september 2014]

Brønnøysundregisteret, Nøkkelopplysninger fra Enhetsregisteret (<http://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=958041462>) [Sitert 8. november 2014]